

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ

*Кафедра загальної, вікової та соціальної психології
імені М. А. Скока*

С. П. ДЕРЕВ'ЯНКО

ПСИХОЛОГІЯ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР

*Навчально-методичні рекомендації
до спецкурсу «Психологія молодіжних субкультур»
для студентів вищих навчальних закладів
спеціальності «Психологія»*

Чернігів
2019

УДК 159.9:316.723(076)
ББК Ч110.545я73+937.4я73
Д 36

Рецензенти:

Дроздов О. Ю. – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної, вікової та соціальної психології імені М. А. Скока Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Шлімакова І. І. – кандидат психологічних наук, завідувач кафедри екологічної психології та соціології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Дерев'янку С. П.

Д 36 Психологія молодіжних субкультур: Навчально-методичні рекомендації. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2019. 76 с.

УДК 159.9:316.723(076)
ББК Ч110.545я73+937.4я73

Навчально-методичні рекомендації містять огляд сучасних молодіжних субкультур. Розглядаються основні різновиди молодіжних субкультур, їх особливості.

Для студентів вищих навчальних закладів спеціальностей «Психологія», «Соціальна робота», «Культурологія».

*Видання рекомендовано до друку вченою радою
психолого-педагогічного факультету
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(протокол № 4 від 27.11.2018 р.)*

© С. П. Дерев'янку, 2019

З М І С Т

ВСТУП	4
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	7
ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ	
Змістовний модуль 1. «Теоретико-методологічні аспекти вивчення сучасних молодіжних субкультур».....	8
Змістовний модуль 2. «Психологічна характеристика основних типів молодіжних субкультур»	17
Змістовний модуль 3. «Сучасні вияви молодіжних субкультур»	26
ЗМІСТ ПРОГРАМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	33
ЗАВДАННЯ ДО ПОЗААУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	42
ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	44
ГЛОСАРІЙ	52
ЛІТЕРАТУРА	57
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

У молодіжному середовищі все більше поширеним стає розповсюдження субкультур, засобом яких молода людина може самоствердитися та продемонструвати свою індивідуальність. Поряд із тим, розмаїття сучасних молодіжних субкультур може ввести в оману щодо їх реальних виявів. Необізнана молода людина може необачливо захопитися псевдосубкультурою або, ще гірше, стати об'єктом маніпулювання впливової групи людей, орієнтуючись тільки на своє почуття тяжіння до певної субкультури. Тому поширення знань щодо реальних ознак молодіжних субкультур, психологічних особливостей їх представників, стане у нагоді молоді у свідомому самовизначенні з інтересами та захопленнями.

Змістовно навчально-методичні рекомендації ґрунтуються на спецкурсі «Психологія молодіжних субкультур», який викладається для студентів магістратури спеціальності «Психологія».

Особливістю спецкурсу «Психологія молодіжних субкультур» є інтегративний підхід до підбору матеріалу, який представлений фундаментальними дослідженнями у царині соціальної психології, психології культури, соціології молоді, агнотології.

Метою спецкурсу є вивчення різновидів та особливостей сучасних молодіжних субкультур; психологічний аналіз різноманітних проявів молодіжної субкультури з подальшою адаптацією отриманих знань для представників різних груп молоді.

Загальні компетентності

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності.
3. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.
4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
5. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
6. Навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді.
7. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
8. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Спеціальні компетентності

1. Знання основних категорій та базових понять психології молодіжних субкультур.
2. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій у ході емпіричного дослідження індивідуально-психологічних особливостей представників молодіжних субкультур.
3. Уміння організувати та здійснювати консультативну і психокорекційну (індивідуальну та групову) роботу з представниками молодіжних субкультур анархо-нігілістичного та гедоністично-розважального спрямування, а також роботу з профілактики вступу молоді до соціально небезпечних молодіжних субкультур.
4. Здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики у процесі практичного вивчення здобутків молодіжних субкультур у реальному вимірі.
5. Навички міжособистісного спілкування при діагностичній, психопрофілактичній та психокорекційній роботі з представниками молодіжних субкультур та молоддю в цілому, їх батьками, педагогічними працівниками.

Програмні результати навчання

1. Визначати, аналізувати та пояснювати різницю між поняттями «субкультура», «молодіжна субкультура» та «підлітково-молодіжна субкультура».

2. Демонструвати розуміння соціально-психологічних механізмів розвитку та занепаду молодіжних субкультур.

3. Ілюструвати прикладами основні психологічні ознаки представників молодіжних субкультур.

4. Самостійно обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження феноменів, пов'язаних з молодіжними субкультурами (образ світу, образ життя та ін.); виявляти психологічні особливості представника певної молодіжної субкультури, який уособлює певний спосіб життя, менталітет.

5. Скласти та реалізовувати програму психопрофілактичних і психокорекційних заходів при роботі з молоддю, окремими представниками молодіжної субкультури анархо-нігілістичного та кримінального спрямування, їхніми батьками та найближчим соціальним оточенням.

Викладання спецкурсу базується на теоретичному (лекційному) і практичному (семінари) матеріалі. Лекції розподілені на три змістові модулі: «Теоретико-методологічні аспекти вивчення сучасних молодіжних субкультур», «Психологічна характеристика основних типів молодіжних субкультур», «Сучасні вияви молодіжних субкультур». Семінарські заняття спрямовані на закріплення знань (теми «Молодіжна субкультура та контркультура», «Молодіжна субкультура як засіб самоідентифікації та соціалізації», «Молодіжні нонконформістські об'єднання», «Молодіжні субкультури в Україні») та супроводжуються написанням навчальних тестів, виконанням практичних завдань. По закінченню спецкурсу проводиться залік.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Тема	Годин			
	Заг.	Лек.	Сем.	СРС
Модуль 1. Теоретико-методологічні аспекти вивчення сучасних молодіжних субкультур				
Тема 1. Проблематика та категоріальний апарат психології молодіжних субкультур	11	2	4	5
Тема 2. Типології молодіжної субкультури	7	2	-	5
Тема 3. Методологія діагностичної та профілактичної роботи з представниками молодіжних субкультур	12	2	-	10
<i>Всього по 1-му модулю</i>	30	6	4	20
Модуль 2. Психологічна характеристика основних типів молодіжних субкультур				
Тема 4. Романтико-ескапістські молодіжні субкультури	7	2	-	5
Тема 5. Гедоністично-розважальні молодіжні субкультури	7	2	-	5
Тема 6. Кримінальні молодіжні субкультури	7	2	-	5
Тема 7. Анархо-нігілістичні молодіжні субкультури	9	2	2	5
<i>Всього по 2-му модулю</i>	30	8	2	20
Модуль 3. Сучасні вияви молодіжних субкультур				
Тема 8. Молодіжна субкультура та культура наркотиків	7	2	-	5
Тема 9. Молодіжні релігійні культури та сектантство	7	2	-	5
Тема 10. Молодіжні субкультури у національному вимірі	16	2	4	10
<i>Всього по 3-му модулю</i>	30	6	4	20
ВСЬОГО	90	20	10	60

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНИХ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР

ТЕМА 1. *Проблематика та категоріальний апарат психології молодіжних субкультур*

■ Основні питання теми

1. Понятійно-категоріальний апарат психології молодіжних субкультур.
2. Історія виникнення молодіжних субкультур.
3. Поняття про молодіжну субкультуру.
4. Соціально-психологічні фактори формування молодіжних субкультур.
5. Позитивні та негативні сторони вступу до молодіжних субкультур.

■■■➔ Ключові положення теми

Проблематика та категоріальний апарат психології молодіжних субкультур. Походження терміну «субкультура». Психологічні підходи до розгляду субкультур (структурно-динамічний, синергетичний).

Поняття субкультури за Д. Рісменом. Аналіз феномену субкультури М. Мафессолі. Розмежування між поняттями «культура» (домінуюча культура), «субкультура», «контркультура», «маргінальна

культура». Соціокультурні середовища (мільо). Мейнстрим як культура більшості.

Феномен «молодіжна культура». Поняття «неформальний молодіжний рух». Андеграунд. Фендом та виникнення молодіжних субкультур. Формальні та неформальні молодіжні об'єднання. Характеристики неформальних молодіжних об'єднань. Рейв-культура як гедоністичне ставлення до життя.

Криза духовного розвитку на Заході. Перші неформальні групи молоді, які протиставляли свій спосіб життя традиційній культурі (50-ті рр. ХХ ст.). Бітники як представники «розбитого», «зламаного» покоління, які прийшли у суспільне життя після Другої світової війни. Рок-н-рол (Е. Преслі) як музичний символ молодіжного протесту. Бунтарські акції молоді як виклик міщанській, фальшивій «добропорядності» – «молодіжні революції» у Західній Європі наприкінці 60-х рр. Течії «хіпі» у 60-х рр. та «панки» у 70-х рр. ХХ ст.

Основні етапи виникнення молодіжних субкультур в Україні. «Передетап» (50-60-ті рр. ХХ ст.) – перші прояви неформальної молодіжної субкультури. Стиляги. Етап «підпілля» (70-ті рр. ХХ ст.) – поява перших тусовок. Рок-групи та хіпі. Етап «конфронтації» (80-ті рр. ХХ ст.) – поява неформальних молодіжних об'єднань як протистояння комсомолу. Неформали. Етап розпаду неформальних молодіжних груп (90-ті рр. ХХ ст.). Дискотечна та клубна форми молодіжних угруповань. Етап «трансформації» (поч. ХХІ ст.) – мода на приналежність до молодіжних субкультур. «Культура супермаркету» (Дж. Сибрук). Виникнення нової «кімнатної культури» молоді (О. Л. Омельченко).

Поняття «молодіжна субкультура» (Дж. і М. Раунтрі, Ч. Рейз, Т. Роззак). Основні риси молодіжної субкультури. Соціально-психологічні характеристики молодіжних субкультур (за Л. В. Шабановим): референтність групи, рівень саморегуляції членів групи, контактність, схильність до агресивних реакцій, демонстративність, боязкість оцінки.

Головні характеристики молодіжних субкультур (Т. Вудмаска, Л. Горай): специфічний стиль життя і поведінки; наявність власних норм, цінностей, картини світу, які відповідають вимогам певних соціальних категорій молоді; зовнішня атрибутика, яка має

символічне значення; власна мова (сленг); ініціативний центр, який генерує тексти.

Поняття «представники молодіжних субкультур» (за Д. В. Парфенюк): молоді люди віком від 14 до 22 років зі специфічною соціально-психологічною спрямованістю. Поняття «соціально-психологічна спрямованість молодіжної субкультури» як комплексне утворення, яке включає інтелектуальні, емоційні, комунікативні якості, інтереси, настанови, ціннісні орієнтації, що визначають вибір молодих людей певної субкультури. Дослідження Д. В. Парфенюк щодо соціально-психологічних відмінностей представників молодіжних субкультур (готи, емо, хіп-хопери) та молоді, орієнтованої на домінуючу культуру.

Соціально-психологічний портрет представника молодіжної субкультури (за Д. Парфенюк):

інтелектуальні характеристики – багата уява, підвищена неуважність, конкретне мислення, несприйнятливність щодо встановлених правил;

емоційно-вольові – емоційна нестійкість, дратівливість, знижена життєрадісність, схильність до депресії, низький рівень стресостійкості, хронічні емоційні конфлікти, слабка сила волі, імпульсивність;

комунікативні – впертість, наполегливість, знижене почуття небезпеки, підвищена групова залежність, прагнення покращити свій соціальний статус.

Соціальні передумови вступу у молодіжні субкультури (у сім'ї, у формальній групі). Соціально-психологічні фактори формування молодіжних субкультур (кризи, умови життя у великих містах, науково-технічний прогрес, підлітковий період невизначеності, прояв самостійності, взаємна адаптація однолітків, ослаблення релігійних та моральних принципів та ін.).

Психологічні особливості, що характеризують субкультурне поведіння молоді (Д. Ольшанський): прагнення бути самими собою, зараження та наслідування, стадний інстинкт, наявність конкурентів і ворогів, завищені амбіції. Психологічні фактори, які спонукають молодь до неформального поведіння (С. Фесун): потреба у запобіганні конфліктам з дорослими, потреба брати участь у подіях, потреба у приналежності до групи, потреба у визнанні, потреба у сенсі.

Група ризику молоді, яка схильна до вибору певної субкультури (за Д. Парфенюк): вік 14-22 роки; низька учбова успішність та відсутність інтересу до навчання; неповна сім'я; творчі інтереси; виражене бажання виявляти свої емоції та почуття; прагнення виділитися та стати популярним; радикальна спрямованість.

Позитивні функції молодіжної субкультури (розвиток самосвідомості, підкреслення значущості індивідуальності, культ протесту проти несправедливості та брехні, підвищення адаптивних здібностей до сучасного життя, боротьба за поліпшення екологічного стану оточуючого середовища). Негативне спрямування молодіжної субкультури (прояви вандалізму, насильства, жорстокості, бездіяльності, адитивна поведінка, розпуста, моделювання у молоді споживацької поведінки, високий ступінь соціальної фрустрованості). «Парадокси» молодіжної субкультури: високий рівень домагань при кризі самооцінки; нерозвинуте інтимно-особистісне спілкування при високій потребі у спілкуванні; очікування ввічливого поводження при «карнавальному» стилі поведінки; потреба в опіці при демонстративній зневазі опікунів; романтичне переконавання у власній «спроможності» при дуже низькій оцінці чесної праці (за В. Лічковахом).

Література: основна – 1, 3-7;

додаткова – 1, 4, 10, 13-14, 16-17, 24-26, 30-31, 35-37, 46-47;

інформаційні ресурси – 3, 6, 8-10.

ТЕМА 2. Типології молодіжної субкультури

■ Основні питання теми

1. Різновиди субкультур.
2. Класифікації молодіжних субкультур.
3. Методи вивчення субкультур.

■➔ Ключові положення теми

Типології субкультур. Субкультури, які формуються на національному, демографічному, професійному, географічному підґрунтях. Контркультури. Генетичні зв'язки субкультур. Хронологія субкультур. Антагонізм між субкультурами.

Субкультури за джерелами виникнення: адвентивна, адаптивна, оригінальна субкультури (А. Ануфрієва, А. Кузьміна). Субкультури за сферою інтересів та життєдіяльності: музичні субкультури, арт-субкультури, інтерактивні субкультури, індустріальні субкультури, спортивні субкультури, еротичні та сексуальні субкультури, кримінальні субкультури, політичні та суспільні субкультури (Л. Шнейдер).

Музичні субкультурні об'єднання. Основні чинники формування музичних субкультур: музичні смаки та музичні переваги молоді. Розподіл музичних субкультурних об'єднань на основі наявності або відсутності концертної діяльності виконавців, навколо яких сформувалася музична субкультура: «віртуальні», «віртуально-реальні», «реальні». Музичні субкультури, несхожі за поведінковими стандартами: хіпі (молодіжний рух пацифістів та шанувальників рок-музики), растафарі (музика реггі), металісти (культ незалежності), хіп-хопери (реп-музика), емокіди (прихильники емо-музики), кібер-панки (відгалуження індустріал-року).

Арт-субкультури. Субкультура рольових ігор (історичні реконструкції, екстремальні ігри, реконструкція художніх творів). Субкультура аніме (захоплення японською анімацією). Субкультура манга (захоплення японськими коміксами). Субкультура косплей (костюмована гра з прототипами мультфільмів, аніме, коміксів, легенд, міфів). Субкультура фурі (захоплення антрополоморфними персонажами анімації).

Інтерактивні субкультури (інтернет-культури). Субкультура Фідо (користувачі Фідонета, аматорської комп'ютерної мережі). Субкультура хакерів. Блогери. Падонки (російськомовна мережева субкультура).

Індустріальні (урбаністичні) субкультури. Характерні риси світогляду урбаністичних субкультур: кам'яні джунглі (місто як середовище); конфлікт міста та людини; гіперболізація ролі техніки; постапокаліптичний настрій; футуристичні тенденції. Різновиди індустріальних субкультур: руфери, кібер-готи, діггери, сталкери. Індустріальний туризм.

Класифікація молодіжних субкультур за ступенем захопленості їх представників: комплексні та спеціальні субкультури (Д. Парфенюк). Молодіжні субкультури за ціннісними орієнтаціями: угруповання за музичними смаками; групи з вираженими політичними та ідеологічними переконаннями; групи аполітичного характеру; групи естетів («мітьки»); криміногенні угруповання, спрямовані на протиправну діяльність (С. Льовікова, В. Бабахо). Різновиди молодіжних субкультур за поведінковими механізмами: політизовані, інтелектуальні, релігійно-філософські, спортивні, музичні, розважальні (Л. Шнейдер). Молодіжні субкультури за соціально-правовими ознаками: просоціальні – соціально-активні з позитивною спрямованістю діяльності – асоціальні – соціально-пасивні – антисоціальні (Л. Михайлова). Молодіжні субкультури за образом життя: «системники» (хакери, блогери, геймери); за способом життя; за соціальною позицією («зелені», політичні молодіжні організації); за творчою спрямованістю (З. Сінкевич). Класифікація молодіжних нонконформістських об'єднань Л. Шабанова: неформали, відторгнені соціумом; неформали прямого політичного спрямування; неформали креативного характеру; неформали непрямого політичного спрямування; неформали неполітичного спрямування; неформали-конформісти. Типологія молодіжних субкультур за особистісною спрямованістю: романтико-ескапістські, гедоністично-розважальні, кримінальні, анархо-нігілістичні (С. А. Сергеев).

Методи і принципи культурологічних досліджень: діахронічний та синхронічний методи; структурний та функціональний методи; типологічний метод. Процедура «пояснення розумінням» М. Вебера. Методи вивчення субкультур (історико-лінгвістичний аналіз, аналіз предметів культури). Метод міфопоетичного аналізу.

Література: *основна* – 1-7;
додаткова – 1, 8, 13, 15, 19, 21, 37, 43;
інформаційні ресурси – 3, 6, 8-10.

ТЕМА 3. *Методологія діагностичної та профілактичної роботи з представниками молодіжних субкультур*

■ Основні питання теми

1. Методичний інструментарій, який використовується при роботі з представниками молодіжних субкультур.
2. Методологічні аспекти психолого-педагогічної роботи з представниками молодіжних субкультур.
3. Основні напрямки, форми та методи психолого-педагогічної роботи з молодіжними субкультурами в зарубіжних країнах.

■■► Ключові положення теми

Психолого-педагогічні розробки вивчення особистості молодих людей як представників молодіжних субкультур (діагностична схема Д. Парфенюк, рекомендації С. Фесун). Найбільш поширені діагностичні методи вивчення молодіжних субкультур: анкетування (анкети С. Фесун, І. Бессарабової та ін.); спостереження (схема спостереження спрямованості поведінки особистості за невербальними ознаками К. Хорні).

Діагностика мотиваційної сфери представників молодіжних субкультур: «Опитувальник для вимірювання аффіліативної тенденції і чутливості до нехтування» А. Мехрабіана; Методика мотиваційної індукції Ж. Ньютона (МІМ); Тест гумористичних фраз (ТГФ) В. Бабіної, О. Шмельова.

Методичні засоби дослідження емоційно-вольової сфери: методика діагностики емоційного інтелекту (Н. Холл); методика оцінки емоційної зрілості О. Чебикіна; шкала самооцінки тривожності (Ч. Спілбергер, Ю. Ханін); проективна методика «Зірки та хвили» (Урсула Аве-Лаллемант); оцінка схильності до ризику О. Шмельова; дослідження вольової саморегуляції (А. Зверков та Е. Ейдман).

Дослідження міжособистісної сфери молодих людей: опитувальник на виявлення референтної групи Т. Репіна; методика

«Три дерева» Є. Клессмані; тест «Я і група» О. Біл; Q-сортування В. Стефансона; дослідження суб'єктивного відчуття самотності (Д. Рассел, Н. Фергюсон).

Дослідження професійних здібностей, схильностей молодих людей: опитувальник схильностей до різних типів професій М. Волкова; методика «Професійні переваги» В. Бойка; опитувальник за схемою побудови особистісної професійної перспективи (Н. Пряжников).

Соціально-педагогічні стратегії, методи та прийоми у взаємодії з представниками молодіжних субкультур (за Н. Синягіною): стратегія заборони та репресій, стратегії переорієнтації (ресоціалізації) з антисоціальної та криміногенної спрямованості на просоціальну, стратегія профілактики, стратегія «моральної паніки», стратегія розуміння та діалогу.

Історичні аспекти профілактичної роботи з неформалами у 90-х рр. ХХ ст. Центри роботи з неформалами: Ленінградська експериментальна лабораторія вивчення молодіжних проблем (А. Файн), лабораторія проблем молоді СПбДУ (В. Лісовський). Програма «МІОП – 3-87» (заохочення членів бунтарських молодіжних груп до вступу в організації природоохоронної діяльності): створення груп «Грінхіпп», «Зелені Бригади» (псевдорадикальні групи екологічної спрямованості). Методика «Перевиховання природою» (змінення етики, культури та моралі підлітка або молодої людини під впливом естетичного сприйняття унікальних за красою природних ландшафтів). Позитивні зміни у субкультурних нормах представників молодіжних субкультур радикальної та екстремістської спрямованості.

Психолого-педагогічні складові в роботі з представниками молодіжних субкультур: ідентифікація молодої людини як представника певної молодіжної субкультури, пошук та уточнення інформації щодо певної молодіжної субкультури, уточнення індивідуальної інтерпретації субкультури молодою людиною.

Основні напрямки профілактики молодіжного екстремізму: попередня імунізація молодої людини щодо екстремістської ідеології, формування неприйняття насилля як такого, формування негативного образу екстремістських формувань, ліквідація екстремістських формувань методом руйнації зсередини. Виховання толерантності – ознайомлення підлітків та молоді з широким спектром різних

культур. Форми індивідуальної антифашистської пропаганди ксенофобії: метод імунізації, стимулювання толерантності.

Молодіжна політика Великої Британії, Німеччини, США: безконфліктна інтеграція молодих людей у суспільство. Законодавство у галузі молодіжної політики: Закон про допомогу дітям та молоді (Німеччина, 1991 р.), Закон про допомогу молоді (Велика Британія, 2004 р.), Канадський проект «Національна стратегія профілактики злочинності», програми підтримки та допомоги молоді (США, Німеччина та ін. країни). Основні напрямки роботи з представниками молодіжних субкультур у зарубіжних країнах: вулична соціальна робота з підлітками, мобільна робота з молоддю (соціально-педагогічна програма, спрямована на зниження соціальних проблем молоді групи ризику та подолання її соціального відчуження від суспільства, тобто сім'ї, школи, друзів, сусідів). Програма для батьків «Parenting Wisely» – комп'ютерна програма, спрямована на покращення комунікаційних та дисциплінарних вмінь батьків, діти яких (переважно підлітки 14-16 рр.) демонструють проблемну поведінку, зловживають алкоголем та наркотиками.

Соціально-педагогічні проекти, які реалізуються в умовах навчальних закладів: програма «Aggression Replacement Training (ART)», спрямована на зниження девіантної поведінки неповнолітніх. Американська програма «STEP – School Transitional Environment Program» («проект стосовно мінливих шкільних умов»), орієнтована на виявлення учнів групи ризику під час їх переходу з початкової школи в молодшу середню школу, з молодшої середньої школи в середню школу, та здійснення психолого-педагогічної допомоги при зміні шкільних умов. Превентивні програми – шкільні програми наставництва, програми соціального втручання. Антибулінгові програми, спрямовані на зниження шкільного хуліганства та покращення стосунків між однолітками. Програми шкільної медіації, спрямовані на навчання підлітків безконфліктній взаємодії з однолітками, викладачами, шкільним персоналом на території навчального закладу.

Література: основна – 4-6;
додаткова – 2, 10, 13, 14, 24, 34, 37, 53;
інформаційні ресурси – 3, 6, 9.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ТИПІВ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР

ТЕМА 4. *Романтико-ескапістські молодіжні субкультури*

■ Основні питання теми

1. Психологічні передумови формування романтико-ескапістських молодіжних субкультур.
2. Психологічна характеристика окремих молодіжних субкультур романтико-ескапістського спрямування.
3. Психологічна взаємодія з представниками молодіжних субкультур романтико-ескапістського спрямування.

■■► Ключові положення теми

Формування романтико-ескапістських молодіжних субкультур: прагнення до краси та творчості; чуттєве світосприйняття. Ескапізм як інваріант дозвілля молоді: незадоволеність можливостями самореалізації у формальних інститутах соціалізації.

Соціально-психологічні якості представників романтико-ескапістських молодіжних субкультур (хіпі, емо, толкієністи, байкери).

Хіпі («Покоління квітів») як один з найяскравіших проявів контркультури. Рух хіпі та «сексуальна революція». Вплив хіпі на мистецтво. Основні характеристики представників хіпі: довге волосся; захоплення рок-н-ролом, медитацією, східною містикою і релігіями; тяжіння до подорожей.

Емо як стиль поведінки і самовираження для підлітків. Емо-кідди та емо-музика. Характерні риси емо: вираз емоцій та почуттів, творче самовираження, чуттєве світовідчуття. Зовнішній вигляд емо: чорно-рожевий, смугастий одяг; кеда; об'ємні зачіски; довге косе пасмо, що закриває пів-обличчя; волосся і нігті чорного кольору.

Толкієністський рух у молодіжній культурі 90-х рр. Популяризація жанру «фентезі» (казкової фантастики). Субкультура толкієністів і рольовиків. Рольові ігри («хичек», – мовою толкієністів) за книгами Дж. Толкієна.

Байкери («харлеїсти») як сучасна впливова молодіжна організація. Головні цінності байкерів: свобода та швидкість. Мотоцикл як стиль життя. Зовнішні ознаки байкерів: джинси, чорний шкіряний одяг, суцільне татуювання, непомітне нашивання «1 %».

Соціальна робота з представниками молодіжних субкультур романтико-ескапістського спрямування. Моделі ставлення до «неформалів» (за Л. Жуховіцьким).

Література: основна – 2, 6;
додаткова – 7, 9, 18, 20, 28, 37, 42, 45;
інформаційні ресурси – 1, 3, 7, 9.

ТЕМА 5. Гедоністично-розважальні молодіжні субкультури

■ Основні питання теми

1. Психологічні передумови появи гедоністично-розважальних молодіжних субкультур.
2. Психологічні характеристики окремих гедоністично-розважальних молодіжних субкультур.
3. Психологічні засоби впливу на представників окремих молодіжних субкультур гедоністично-розважального спрямування: графітери та геймери.

■■► Ключові положення теми

Окремі спрямування гедоністично-розважальних молодіжних субкультур: «модні» (ванільки, гламур, мажори, рейвери); «музичні» (репери, хіп-хопери); ігрові (геймери, графітери) молодіжні субкультури.

Виникнення субкультури гламуру як результат сприйняття аристократичних цінностей («аристократична розкіш»). Поява музично-розважальних молодіжних субкультур внаслідок надмірного соціального тиску: соціально-агресивні речитативи репу та хіп-хопу. Психологічні передумови геймерства: невпевненість у собі та сором'язливість; брак спілкування з рідними людьми. Виникнення графіті як засобу творчого самовираження та самоствердження. Графіті як символ пристрасті людини до спілкування. Інші мотиви виникнення графітерства: протест проти соціальних і культурних норм; злісні реакції; сексуальні мотиви.

Культивація демонстративної романтичності і депресивності у субкультурі ванільок. Зовнішні особливості ванільок: постійне носіння фотоапарату; футболки з написом «I love...»; окуляри для «розумного» вигляду; кощлате волосся. Психологічні особливості ванільних дівчат: підвищена емоційність і чутливість; образливість;

наївність; нерозбірливість у засобах досягнення цілей (розмиті етичні норми).

Гламурна субкультура та гламуризація (надання речам, подіям, персонажам гламурного вигляду). Відповідні напрями у літературі, образотворчому мистецтві та кіно. Найголовніші риси гламуру – красивий зовнішній вигляд та беззаперечне слідування останнім модним тенденціям.

Мажори («золота молодь» – діти забезпечених батьків). Характерні ознаки мажорів: клубний стиль життя; достатня кількість кишенькових грошей; брендові речі, одяг і взуття. Ціннісні орієнтації мажорів: високо поціновується статус батьків у суспільстві; перспективи власного життя і кар'єри. Яппі.

Субкультура рейва (80-ті рр. ХХ ст., США та Великобританія). Танцювальна електронна музика як альтернатива рок-н-ролу. Ді-джеї як ключові фігури рейв-субкультури. Рейверський стиль життя: нічні дискотеки з потужним звуком та комп'ютерною графікою; вживання галюциногенів з метою «розширення свідомості». Особливості зовнішнього вигляду рейверів: яскравий синтетичний одяг; фарбоване волосся; незвичайні сережки.

Репери. Різновиди репа: «швидкий реп» (один репер розмовляє з іншим); «життєвий реп» (речитативи соціального характеру); «комерційний реп» (хіп-хоп та танцювальний реп). Чотири основні соціальні ролі у реп-культурі: R&B-ішники (легкий варіант репу); репери (найбільш чисельна група прихильників репу); бекпекери («туристичний» реп); беггери (модний реп). Етапи виникнення реперства: етап «підпільних дискотек» (70-ті рр.); етап «соціально-агресивних» речитативів (сер. 80-х рр.); реп як частина поп-культури (сер. 90-х рр.). Особливості зовнішнього вигляду реперів: агресивно-сексуальний стиль одягу (приспущені штани, занадто короткі спідниці з заниженою талією). Взаємодія з іншими культурами: ідеологічна війна зі скінхедами; територіальна війна з рейверами.

Графітери та графіті як сучасний авангардизм. Райтери. Графіті-маркет. Графіті сленг: тег (підпис райтера); теггери (художники, які залишають свої логотипи на стінах); тоу (неосвідчений райтер) та ін. Стилi райтерства. Конфлікти між райтерами та «війна стилів». Команда ТСО. Графіті у Європі: італійське та французьке графіті; графіті-салон у Берліні; британське графіті; галереї графіті у Росії. Графіті як естетично розвинута субкультура та як елемент вандалізму.

Геймерство. Підгрупи геймерів: квакери; казуальні геймери (комп'ютерні ігри як один з видів розваг); громадські геймери-діячі (комп'ютерна гра як привід для спілкування); тру-геймери (відеоігри як хобі); «зосереджений геймер» (домінуюче бажання – грати); хардкорні геймери (активні учасники кіберзмагань, мережових он-лайн вечірок); прогеймери (геймери, які грають для заробітку). Рольові комп'ютерні ігри та віртуальна реальність.

Графіті як форма девіантної поведінки підлітків та молоді. Корекційно-виховна діяльність щодо графітерів (руйнування певних настанов, уявлень, цінностей, стереотипів поведінки та формування нових з метою досягнення самореалізації особистості в суспільстві). Розвиток молодіжного руху графіті: державна підтримка, розуміння з боку суспільства, створення майданчиків для творчості, надання райтерам можливості оформлювати приміщення та фасади окремих будівель та інших споруд.

Соціально-психологічна профілактика комп'ютерної залежності у підлітків та юнаків. Стадії комп'ютерної залежності: стадія легкого захоплення, стадія захоплення, стадія залежності, стадія прихильності. Симптоми залежності від комп'ютерних ігор (психологічні, фізичні). Методи профілактики комп'ютерної адикції.

Література: основна – 2, 6;
додаткова – 28, 32-33, 37, 45, 48;
інформаційні ресурси – 2-3, 5, 9, 11, 15.

ТЕМА 6. Кримінальні молодіжні субкультури

■ Основні питання теми

1. Передумови виникнення кримінальних субкультур.
2. Характеристика окремих кримінальних молодіжних субкультур.

■➔ Ключові положення теми

Виникнення кримінальних субкультур як наслідок економічної та моральної кризи у суспільстві. Аналіз мотиваційного та регуляторного компонентів соціально-психологічної спрямованості представників кримінальних молодіжних субкультур (гопники, скінхеди). Поява молодіжних кримінальних субкультур як протипага неформальству та прояв епатажу (хіпі носять довге волосся, а скінхеди голять голови).

Гопники як кримінальна молодіжна субкультура. Версії походження поняття гопники. Абревіатура «ГОП». Історія появи гопництва: криміногенна ситуація в районі Лігово у Петербурзі (к. 19 – поч. 20 ст.); «казанський феномен» у містах Середнього Поволжжя (80-ті рр. 20 ст.); «культурна війна» гопників з представниками інших молодіжних субкультур (сер. 90-х рр.). Особливості зовнішнього вигляду гопників: брита голова; «кепка» та спортивні штани; масивний срібний або золотий ланцюг на шиї. Характерні риси субкультури гопників: ходять групами по двоє – троє; слухають шансон, блатну музику; улюблена їжа – насіння і пиво; звичка сидіти навпочіпки; в'язничний сленг; протиправні акції. Низький рівень морального та естетичного розвитку гопників.

Скінхеди (скіни). Історія виникнення субкультури скінхедів: формування серед робітників заводів та фабрик угруповань «жорстких модів» та «рудбойз» (к. 60-х рр. 20 ст.; Англія); вербування неонацистських партій та партійних груп ліво-радикального характеру (70-80-ті рр. 20 ст.); розподіл скінхедів по різних течіях –

тради (традиційні скінхеди), шарпи, бонхеди (к. 20 ст.). Загальні характеристики зовнішності скінхедів: лиса голова, підтяжки, підкочені джинси, «бомбер» (курточка без комірця). Ознаки зовнішності різних груп скінхедів. Ставлення до інших субкультур: гасло «Вороги – всі, хто не скінхеди». Особлива неприязнь скінхедів до реперів та хіпі.

Сатанізм та сатанисти. Розвиток субкультури сатанізму: «поява» (60-70 ті рр. 20 ст.; Америка); музичний період тру-блеку (1980-1990-ті рр. 20 ст.); розповсюдження сатанізму по всьому світу (к. 20 – поч. 21 ст.). Різновиди сатанізму: псевдосатанізм; іміджевий сатанізм; релігійний сатанізм. Зовнішній вигляд сатаністів: чорний одяг; майки з «бісівськими» піками та черепами; ланцюги. Особливості субкультури: індивідуалістичний світогляд; окультизм; нічні походи на цвинтарі; осквернення церков; ритуальні жертвопринесення.

Футбольні хулігани («хули» або «хулси»). Виникнення субкультури футбольних хуліганів: зростання насильства серед футбольних уболівальників (к. 1950-х рр. 20 ст.; Англія); стиль «Casuals» або «непомітність» (60-80 ті рр. 20 ст.); поява «хультрас» – змішування стилів хуліганів та ультрас (II пол. 1990-х рр.); комерціалізація сучасного футболу (поч. 21 ст.). Середовище футбольних фанів: неорганізовані вболівальники («кузьмічи»); організовані, професійні футбольні фани («ультрас» – організатори футбольних шоу та «хули» – учасники позафутбольних війн). «Махач» (бійки із фанами суперника). Особливості субкультури футбольних хуліганів: злочини на ґрунті футбольного хуліганства; відданість футбольній команді; членські внески та налагоджена торгівля товарами для фанатів.

Література: *основна – 2, 6;
додаткова – 28, 29, 45;
інформаційні ресурси – 3, 4, 9.*

ТЕМА 7. Анархо-нігілістичні молодіжні субкультури

■ Основні питання теми

1. Передумови вступу молодшої людини до анархо-нігілістичних молодіжних субкультур.
2. Характеристика окремих молодіжних субкультур анархо-нігілістичного спрямування.

■➔ Ключові положення теми

Поява анархо-нігілістичних молодіжних субкультур як результат протесту, невдоволення політичними і соціальними подіями (панки, металісти, гранжери); як виклик моді (треш-моделі); як наслідок деіндивідуалізації (тролі).

Соціально-психологічний портрет та особливості поведінки представників анархо-нігілістичних молодіжних субкультур.

Панк-рок. Філософія панків – філософія «втраченого покоління». Особливості субкультури: різкий протест проти будь-яких моральних і загальноприйнятих правил; тяжіння до алкогольних напоїв (пива). Зовнішній вигляд панків: різнокольоровий грим; старомодний одяг; зачіска «ірокез»; неохайність і недбалість в одязі. Основний символ панків – стилізована буква «А» (прихильність до анархізму).

Металісти (металхеда): прихильники важкого металевого року; чорного металевого року (блек метал рок); швидкісного металевого року (спід метал рок). Особливості субкультури металістів: відсутність ідеології; зосередженість на музиці у стилі хеві- чи блек-метал; культ «сильної особи»; прихильність до релігійної та окультної містики; схильність до вживання алкоголю; мотоциклетне хобі. Особливості зовнішнього вигляду: довге волосся у чоловіків; шкіряна куртка «косуха», шкіряна жилетка; чорні футболки або балахони з логотипом улюбленого метал-гурта; напульсники (шкіряні браслети із заклепками, шипами); «безпальцівки» (шкіряні рукавиці з обрізаними пальцями); армійський камуфляж. Зв'язок культури металістів з культурою байкерів.

Гранжери. Музичний напрямок гранж та група «Nirvana». Засновник і кумир напрямку – Курт Кобейн. Виникнення стилю гранж (к. 80-х – сер. 90-х рр. 20 ст.; США). Характерні риси гранжерства: навмисна неохайність; фаталістичне сприйняття життя;

неймовірна емоційність; небажання змінювати своє життя, філософію, систему цінностей; зневага соціальних норм та життєве гасло: «Байдуже!». Особливості зовнішнього вигляду: три основні елементи іміджу – картата сорочка, кеди, довге волосся; прихильність до образу жебрака (старий, зношений одяг); використання атрибутики стилю хіпі та панк – заклепки, ланцюги, фенечки. Застосування гранж-стилістики у сучасному графічному дизайні та оформленні іміджевих клубів, журналів, сайтів екстремальної тематики.

Фріки («дивні люди»). Особливості субкультури: основна ідея – виділятися з натовпу оточуючих; прагнення яскраво одягатися і поводитися з метою привертати до себе увагу; створення власних стандартів моди; виклик суспільству. Особливості зовнішності фріків: надзвичайно багато пірсінгу та татувань (різні малюнки, написи, візерунки).

Культура «треш» («сміття»). Треш-моделі. Засновниця руху – Одрі Кітчінг. Особливості субкультури треш-моделей: постійна зміна іміджу; виклик умовностям; презирство до норм; фотографування біля незвичайних об'єктів (наприклад, біля найбільших танків); розгульна поведінка. Особливості зовнішності треш-моделей: яскрава косметика; яскравий колір волосся (частіше рожевий); пірсинг в будь-яких місцях тіла; «металізація» (дуже багато біжутерії з металу).

Кіберкультура (комп'ютерна культура). Хакерство. Історичні аспекти появи хакерів: перше покоління – фанати-програмісти (1960-ті роки); наступне покоління – мистецтво «зламування» комп'ютерних мереж інших користувачів (к. 1970-х – поч. 1980-х рр.); нове покоління – «хакер як комп'ютерний пірат (зловмисник)» (к. 1980-х рр.). Різновиди хакерів: хакери-дослідники; хакери-зломлювачі; хакери-вандали; крєкери (кракери); пірати; вірмейкери; кібертерористи; кардери. Особливості хакерської субкультури: відносна анонімність хакерів (спілкування під псевдонімами – «ніками»); велика кількість напрямків у рамках субкультури – від легальних до нелегальних; відсутність чіткої організаційної структури; відсутність чіткої просторової локалізації членів даної субкультури. Хакери-кумири – Кевін Мітнік, Володимир Левин, Лінус Торвальдс.

Інтернет-спілкування. Тролінг. Різновиди тролів: тролі-провокатори та тролі-егоцентристи.

Література: основна – 2, 6;
додаткова – 2, 11, 12, 28, 32, 33, 45, 49;
інформаційні ресурси – 3, 9, 10-14.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

СУЧАСНІ ВИЯВИ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР

ТЕМА 8. *Молодіжна субкультура та культура наркотиків*

■ Основні питання теми

1. Основні положення наркофілософії та наркорелігії Т. Лірі.
2. Молодіжні субкультури та вживання наркотиків.

■■► Ключові положення теми

Молодіжна субкультура та культура наркотиків. Передумови вступу молоді до наркокультур: «студентська революція» та «мода» на наркотики (60-70-ті рр. ХХ ст.); поширення галюциногенів та психоделічних засобів; розповсюдження використання заспокійливих засобів у суспільстві; стереотип «молодість пов'язана з наркотиками».

Наркофілософія та її основні положення: обмеженість розвитку особистості в культурному та освітньому просторі; нав'язливе формування стереотипів поведінки у суспільстві (кредо «бути як всі») та перетворення людини на «невільну» – «робота-актора»; сприймання наркотиків як засобу духовного зростання, формування нової гармонійної людини.

Особистість Т. Лірі. Досліди Т. Лірі щодо впливу ЛСД на свідомість людини. Наркорелігія та наркоцерква. Створення у 1966 р. релігійної організації «Ліга духовних досліджень» (психоделічна їжа, пошуки Бога в собі). Три принципи наркорелігії: «випасти / включитися / налаштуватися». Співпраця Т. Лірі та К. Кейсі: активізація психоделічного руху. Психоделічна контркультурна книга

«Політика екстазу» (1968) за авторством Т. Лірі: концепція «психоделічної революції» (рушійна сила, мета). Використання наркотиків з метою входження до релігійно-містичного трансю.

Занепад психоделічного руху наприкінці ХХ ст.: диференціація на релігійні секти езотеричного характеру та розповсюдження наркоманії. Наркокультура у сучасному суспільстві.

Молодіжні субкультури та вживання наркотиків. Молодіжні субкультури з обов'язковим вживанням наркотиків: експерименти з психоделіками хіппі, наркоманія бітників. Молодіжні субкультури з ненав'язливим вживанням наркотиків: захоплення наркотиками у растаманів (куріння марихуани, символіка у вигляді листка каннабіаса, щорічні «Конопляні марши»); «клубні» наркотики на закритих вечірках рейверів (екстазі, метамфетамін, кетамін). Молодіжні субкультури з заборонаю на вживання наркотиків: рух за здоровий спосіб життя – стрейт-ейдж.

Література: основна – 1, 3, 4, 5;
додаткова – 26, 34, 44, 45, 50, 53;
інформаційні ресурси – 3, 6, 9, 10.

ТЕМА 9. Молодіжні релігійні культури та сектантство

■ Основні питання теми

1. Психологічні передумови появи молодіжного релігійного сектанства як різновиду молодіжної субкультури.
2. Молодіжні нетрадиційні релігії.
3. Молодіжні релігійні секти в Україні.

■➔ Ключові положення теми

Поняття про культ та сектантство. Психологічні передумови появи молодіжного релігійного сектанства: духовна криза у суспільстві ХХ ст.; релігійна терпимість у США як осередок зародження релігійного сектанства (відсутність у США державної церкви, гасло «краща релігія для людини та, яку вона знаходить сама»); вибір молоддю містичного на протигагу раціональному (захоплення йогою, спіритичними сеансами).

Молодіжні нетрадиційні релігії. Напрямки молодіжного сектанства: східний (вульгарний буддизм та рух Хара Крішна; ТМ – трансцендентальна медитація Махаріші Махеш Йоги); західний або неохристиянський напрямок («Рух людей Ісуса»; секта «Діти Бога» Д. Берга; Церква Уніфікації).

Дзен-буддизм: мода на дзен у молодіжному середовищі у 50-ті рр. ХХ ст. «Вульгарний» дзен бітників: захоплення гедонізмом та містикою; раціональний егоїзм.

Рух Хара Крішна у США як рух протесту молоді проти системи. Монастирі-комуни кришнаїтів (ашрами). Психологічні причини популярності кришнаїтства серед молоді: пошук непохитного авторитету; зняття з себе відповідальності за своє життя.

Сектантський рух трансцендентальної медитації (ТМ). Презентація засновниками ТМ як наукового методу та техніки,

сумісної з будь-якими релігійними переконаннями. Секретна медитація та мантри. Закон всесвітнього щастя та ефект Махаріші.

Молодіжний сектантський Рух людей Ісуса. Неохристиянські постулати: цінності свободи, спонтанності, індивідуальності, асоціальності; обмеження потреб та аскетизм (Ісус як символ бідності). Ісус-революція. Напрямки руху Ісуса: «Готель Душі», Вітальня та ін. християнські кофейні, комуни неоохристиян.

Деструктивний молодіжний культ «Діти Бога» Д. Берга (інші назви – «Сім'я любові», «Співаючі стріли», «Діти», «Міністерство любові» та ін.). «Листи Мо» Девіда Берга як збірник інструкцій щодо духовності. Особливості культу: «рибалка фліртом» (релігійна проституція), пророкування.

Церков Об'єднання або Церков Уніфікації, Асоціація Св. Духа за об'єднання світового християнства Мун Сен Мена («Сонце-Луноподібний»): виснажливий образ життя, атмосфера взаємного стеження та доносів, стимулювання почуття постійного страху.

Молодіжні релігійні секти в Україні. Проникнення сектантства в Україну з Західної Європи наприкінці 19 ст. – поч. 20 ст. Поширення кришнаїтства серед молоді України у II пол. 20 ст. Привабливість для молоді цієї течії: екзотичні ритуали, екстравагантний стиль одягу. Групи кришнаїтів: інтелектуали, романтики, релігійні фанатики. Найбільш небезпечні для молоді поширені наразі секти в Україні: свідки Іегови, мормони, церква сайєнтології. Асоціальна спрямованість нетрадиційних культів. Секта сатаністів.

Література: *основна* – 1-5;
додаткова – 26, 34, 44, 45, 53;
інформаційні ресурси – 3, 6, 9, 10.

ТЕМА 10. Молодіжні субкультури у національному вимірі

■ Основні питання теми

1. Молодіжні субкультури в Україні.
2. Японські молодіжні субкультури.
3. Молодіжні субкультури в Європейських країнах.

■➡ Ключові положення теми

Молодіжні субкультури в Україні. Українські покоління ХХ ст.: стосунки «батьки-діти». Специфіка культури в Україні: регіональні культури Сходу та Заходу.

Етапи розвитку молодіжних субкультур в Україні (за Ю. Бусел): нетривалий період руху хіпі (1980-ті рр. ХХ ст.); епатажні протести панків, угрупувань андеграундного характеру (1983-1987 рр.); спад активності андеграунду, зростання песимізму серед молоді (1992-1995 рр.); вестернізація молоді (к. ХХ – поч. ХХІ ст.).

Риси сучасних молодіжних субкультур в Україні: нефомальство; розважально-рекреативна спрямованість; вестернізація (американізація) культурних потреб; протиставлення культурі батьків; ідеологія з девіантними тенденціями.

Вияви молодіжних субкультур в Україні: прес-клуби в м. Києві, м. Дніпропетровську, м. Львові; розробка проекту «Анімешна субкультура» у м. Хмельницькому; спроби створення молодіжної контркультури у Польщі у 80 - 90-х рр.

Найбільш поширені молодіжні субкультури в Україні: емо, епси, репери, рейвери, фріки, байкери, гопники, скінхеди, растамани (за Г. Шулдик); емо, готи, отаку, репери (за Н. Гаврилишин); хіпі, панки, геймери, металісти (за Л. Іванченко).

Вплив молодіжних субкультур на національну культуру українців.

Японська вулична мода. Район Харадзюку як культове місце японської вуличної моди. Передумови формування японських молодіжних субкультур: вплив західної культури на традиційне японське суспільство; протест проти традиційних японських ідеалів краси. «Візуальний стиль» (Visual kei).

Сучасні молодіжні субкультури Японії. Гяру та гяруо як захоплення яскравим модним одягом серед жінок та чоловіків. Дате як субкультура, спрямована на відгородження від соціальних проблем (носіння медичних масок). Лоліта – субкультура з акцентуванням на дитячому стилі та інфантильності. Стиль «Фрутс» як бунтарство проти шаблонного зовнішнього вигляду. Босодзоку як напівкримінальна субкультура байкерів. Аніме-культура.

Молодіжні субкультури у Франції. Франція як мультикультурна країна. Панк-рок у Франції (1970-ті рр.). Паркур як субкультура. Редскінс як контркультура. Ціннісні орієнтації французької молоді. Французький реп (1980-ті рр.). Реп-групи IAM, MC Solaar. Репери-араби.

Молодіжні субкультури у Швейцарії. Молодіжна субкультура – «Бунтарі Елвіса Преслі» – демонстративне захоплення зірками кіно минулих років (Джеймсом Діном, Марлоном Брандо та ін.). Поєднання американського рок-н-роллу та індивідуалізму. Особливості зовнішнього образу молодих швейцарців: джинсовий одяг, прикраси з металевих болтів, підков, цвяхів.

«Tumbler girls» як найбільш поширена в Європейських країнах молодіжна субкультура XXI ст. Активність молодих дівчат у віртуальному середовищі – фотохостінгах «Tumbler», «Instagram» та ін. Образ «tumbler girls»: гра на контрастах. Прийоми створення образу: розрив казкового шаблону, ломка очікувань глядачів; поєднання в образі елементів природності з маркерами чужорідності, іншопланетності (перевтілення на мешканців іншої планети як засіб втечі від сумної реальності у світ фантазій). Основна локалізація субкультури «tumbler girls»: власна кімната, «вихід» з якої можливий тільки у віртуальний простір; сприйняття кімнати як власного простору на противагу ворожому «чужому» світу; «вихід у творчість» як спроба сконструювати власний ідеальний світ. Основні характеристики «tumbler girls»: слідування моді, прагнення до популярності в інтернеті через постінг своїх фотографій; близькість до хіпстерства; віковий діапазон – 13-24 роки; сприймання tumbler як

домівки, де можна «бути самим собою»; відсутність ідейних настанов, низька соціальна активність; акреативна творчість – копіювання вже готових образів для фотографій.

Otherskin («інша шкіра») – інтернет-субкультура ХХІ ст., яка об'єднує тих, хто ідентифікує себе з міфологічними або легендарними персонажами, вірить у реінкарнацію та вважає, що наділений нелюдською душею (ангели, демони, дракони, ельфи, вампіри, та ін.). Інтернет-ресурс для появи otherskin – розсилка «Елвінкайн Дайджест» (1990 р., студент університету Кентуккі). Розповсюдження субкультури серед молоді європейських країн з кінця ХХ ст. через організаційні утворення ельфів.

Література: *основна – 1, 2, 6, 7, 8;*

додаткова – 3, 22, 23, 34, 38, 39, 40, 41, 50, 51, 52;

інформаційні ресурси – 3, 6, 8, 9, 10.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. *Молодіжна субкультура та контркультура*

1. Класичне та неklasичне трактування контркультури.
2. Основні концепції контркультури.
3. Спільні та відмінні риси контркультури та молодіжної субкультури.
4. Сучасні вияви контркультури.

Основні психологічні поняття теми:

молодіжна субкультура, контркультура, культура, «нерепресивна» культура.

Питання для самоперевірки

1. Яке наукове походження терміну «контркультура»?
2. У чому полягає сутність поняття, введеного Г.Маркузе «нерепресивна» культура?
3. Зазначте основні прояви «симбіозу» контркультури та молодіжної субкультури.
4. Які існують механізми формування та розвитку контркультурних тенденцій?
5. Назвіть умови та причини переростання молодіжної субкультури у контркультуру.
6. Як пов'язані молодіжна субкультура, контркультура та дозвілля?

Рекомендована література

1. Байчоров А. М. От «разбитого поколения» к контркультуре: Парадоксы молодежного протеста в США / А. М. Байчоров. – Минск: Изд-во БГУ, 1982. – 142 с.
2. Башкатов И. П. Психология неформальных молодежно-подростковых групп / И. П. Башкатов. – М.: Информпечать, 2000. – 335 с.
3. Веленко А. Діти й сучасний світ субкультур : робота психолога з батьками / А. Веленко // Психолог. – 2009. – № 18. – С. 23-26.
4. Вертипорох Н. К. Цикл уроків за темою «Життя молоді. Молодіжна культура» / Н. К. Вертипорох, Л. М. Лук'ященко // Англ. мова та л-ра. – 2012. – № 16-18. – С. 51-70.
5. Вудмаска Т. М. Молодіжні субкультури: методико-бібліографічний матеріал / Т. М. Вудмаска., Л. С. Горай. – Черкаси: Черкаський методичний кабінет установ освіти, 2015. – 21 с.
6. Заглада Л. Неформали: бунтівники і «непротивленці» / Л. Заглада // Освіта України. – 2013. – 15 квіт. – С. 8-9.
7. Косарецкая С. В. О неформальных объединениях молодежи / С. В. Косарецкая, Н. Ю. Синягина. – М.: Владос, 2004. – 159 с.
8. Латышева Т. В. Феномен молодёжной субкультуры: сущность, типы / Т. В. Латышева // Социологические исследования. – 2010. – № 6. – С. 93-101.
9. Левикова С. И. Молодежная субкультура: Учебное пособие / С. И. Левикова. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 608 с.
10. Літераті Т. «Ми – не стадо», або для чого молоді величезна кількість нових субкультур / Т. Літераті // Ужгород. – 2009. – № 25. – С. 5, 7. : фото.
11. Логвинов И. Н. Ценностные ориентации представителей современных молодежных субкультур досуговой и учебно-профессиональной направленности / Логвинов И. Н., Логвинова М. И., Логвинова Т. И. // Научно-методический электронный журнал Концепт. – 2014. – С. 2666-2670.
12. Любенко В. Молодіжні субкультури : сценарій діалогу-огляду / В. Любенко // Бібліосвіт. – 2009. – № 1. – С. 53-67.
13. Марцинковская Т. Д. Субкультура в транзитивном обществе / Т. Д. Марцинковская // Вопросы психологии. – 2013. – №4. – С. 57-69.

14. Молодіжна субкультура – складова розвитку підлітка : матеріали до бесід з учнями // Позакласний час. – 2009. – № 19-20. – С. 123-132.
15. Молодіжні субкультури // Історія та правознавство. – 2013. – № 8. – С. 16-9 – 16-16. : фото.
16. Омельченко Е. Л. Молодёжные культуры и субкультуры / Е. Л. Омельченко. – М.: Ин-т социологии РАН, 2000. – 262 с.
17. Омельченко Е. Л. Молодежь: Открытый вопрос / Е. Л. Омельченко. – Ульяновск: Изд-во «Симбирская книга», 2004. – 184 с.
18. Омельченко Е. Смерть молодежной культуры и рождение стиля "молодежный" / Е. Л. Омельченко // Отечественные записки. – 2006. – № 30 (3). – С. 173-174.
19. Прудіос О. Сказати сірій масі : «Я – особистість» : молодіжні субкультури / О. Прудіос // Шкільний світ. – 2011. – № 7. – С. 14-19.
20. Фесун С. Є. Молодіжні субкультури : за і проти / С. Є. Фесун. Черкаси: Черкаський методичний кабінет установ освіти, 2015. – 240 с.
21. Шнейдер Л. Б. Молодежный экстремизм: сущность, гендерная специфика, противодействие и профилактика / Л. Б. Шнейдер. – М.: Издательство Московского психолого-социального института, 2014.

ТЕМА 2. Молодіжна субкультура як засіб самоідентифікації та соціалізації

1. Передумови вступу в молодіжні субкультури.
2. Позитивні та негативні сторони вступу в молодіжні субкультури.
3. Peer groups та неформальні молодіжні об'єднання як виразники молодіжної субкультури.

Основні психологічні поняття теми:

peer groups, субкультура, неформальні молодіжні об'єднання.

Питання для самоперевірки

1. Хто з вчених започаткував вивчення теорії «peer group»?
2. Чому у другій половині 50-х – початку 60-х рр. ХХ ст. дослідники проблем молоді почали приділяти більше уваги соціальним аспектам розвитку молоді?
3. Кого можна віднести до особливої групи «молодь» згідно з соціологічними опитуваннями?
4. У чому полягає сутність концепції молодіжної субкультури Г.Шельського, презентованої у роботі «Скептичне покоління»?
5. Яка основна настанова структуралістичних концепцій молодіжної субкультури?
6. Що є визначальним для постмодерністських трактувань поняття «молодь»?

Рекомендована література

1. Башкатов И. П. Психология неформальных молодежно-подростковых групп / И. П. Башкатов. – М.: Информпечать, 2000. – 335 с.
2. Веленко А. Діти й сучасний світ субкультур : робота психолога з батьками / А. Веленко // Психолог. – 2009. – № 18. – С. 23-26.
3. Вертипорох Н. К. Цикл уроків за темою «Життя молоді. Молодіжна культура» / Н. К. Вертипорох, Л. М. Лук'ященко // Англ. мова та л-ра. – 2012. – № 16-18. – С. 51-70.
4. Вудмаска Т. М. Молодіжні субкультури: методико-бібліографічний матеріал / Т. М. Вудмаска, С. Л. Горай. – Черкаси: Черкаський методичний кабінет установ освіти, 2015. – 21 с.
5. Заглада Л. Неформали: бунтівники і «непротивленці» / Л. Заглада // Освіта України. – 2013. – 15 квіт. – С. 8-9.
6. Косарецкая С. В. О неформальных объединениях молодежи / С. В. Косарецкая, Н. Ю. Синягина. – М.: Владос, 2004. – 159 с.
7. Латышева Т. В. Феномен молодёжной субкультуры: сущность, типы / Т. В. Латышева // Социологические исследования. – 2010. – № 6. – С. 93-101.
8. Левикова С. И. Молодежная субкультура: Учебное пособие / С. И. Левикова. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 608 с.
9. Літераті Т. «Ми – не стадо», або для чого молоді величезна кількість нових субкультур / Т. Літераті // Ужгород. – 2009. – № 25. – С. 5, 7. : фото.
10. Любенко В. Молодіжні субкультури : сценарій діалогу-огляду / В. Любенко // Бібліосвіт. – 2009. – № 1. – С. 53-67.
11. Марцинковская Т. Д. Субкультура в транзитивном обществе / Т. Д. Марцинковская // Вопросы психологии. – 2013. – №4. – С. 57-69.
12. Молодіжна субкультура – складова розвитку підлітка : матеріали до бесід з учнями // Позакласний час. – 2009. – № 19-20. – С. 123-132.
13. Молодіжні субкультури // Історія та правознавство. – 2013. – № 8. – С. 16-9 – 16-16. : фото.
14. Омельченко Е. Смерть молодежной культуры и рождение стиля "молодежный" / Е. Л. Омельченко // Отечественные записки. – 2006. – № 30 (3). – С. 173-174.
15. Прудіос О. Сказати сірій масі : «Я – особистість» : молодіжні субкультури / О. Прудіос // Шкільний світ. – 2011. – № 7. – С. 14-19.

ТЕМА 3. Молодіжні нонконформістські об'єднання

1. Специфіка та основні характеристики молодіжних нонконформістських об'єднань (МНКО).
2. Класифікації МНКО.
3. Статусно-рольова структура МНКО.
4. Неформали, відторгнені соціумом.
5. Неформали політичного спрямування.
6. Неформали креативного характеру.
7. Неформали-конформісти.

Основні психологічні поняття теми:

молодіжні нонконформістські об'єднання (МНКО), неформали, конформісти.

Питання для самоперевірки

1. Яке походження поняття «неформали»?
2. Розкрийте співвідношення понять «неформали» та «МНКО».
3. Проаналізуйте напрямки неформальства, виокремлені за Л. Шабановим?

Рекомендована література

1. Башкатов И. П. Психология неформальных молодежно-подростковых групп / И. П. Башкатов. – М.: Информпечать, 2000. – 335 с.
2. Більченко Н. З маскою по життю : TEEN-образ / Н. Більченко // JustTEEN. – 2012. – № 10. С. 4-7.
3. Бусел Ю. Молодіжні субкультури в Україні / Ю. Бусел // Психолог. – 2009. – № 31-32. – С. 3-16.
4. Вудмаска Т. М. Молодіжні субкультури: методико-бібліографічний матеріал / Т. М. Вудмаска, Л. С. Горай. – Черкаси: Черкаський методичний кабінет установ освіти, 2015. – 21 с.
5. Готи : страшне, сумне і невеселе : підліткова субкультура // Безпека життєдіяльності. – 2013. – № 6. – С. 33-34.

6. Журавська Г. Чорно-рожевий світ емо / Г. Журавська // Однокласник. – 2009. – № 5. – С. 26-28.
7. Заглада Л. Неформали: бунтівники і «непротивленці» / Л. Заглада // Освіта України. – 2013. – 15 квіт. – С. 8-9.
8. Заглада Л. Неформали: діти чорного жаху / Л. Заглада // Освіта України. – 2013. – 1 квіт. – С. 8.
9. Куценко М. Готи – племена, меланхоліки, вампіри : стилістичний лікнеп / М. Куценко // Однокласник. – 2009. – № 8. – С. 22-23.
10. Латышева Т. В. Феномен готической субкультуры: содержание, черты и восприятие студенческой молодёжью / Т. В. Латышева // Вестник РГТУ. Серия «Философия. Социология». – М.: РГТУ. – 2010. – №3(46). – С. 190 – 207.
11. Левикова С. И. Молодежная субкультура: Учебное пособие / С. И. Левикова. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 608 с.
12. Молодіжні субкультури // Історія та правознавство. – 2013. – № 8. – С. 16-9 – 16-16. : фото.
13. Омельченко Е. Л. Молодёжные культуры и субкультуры / Е. Л. Омельченко. – М.: Ин-т социологии РАН, 2000. – 262 с.
14. Поріцька О. Традиційне та модерне в культурних цінностях молоді урбанізованого середовища України : молодіжні субкультури : (за матеріалами інтернет-ресурсів) / О. Поріцька // Нар. творчість та етнографія. – 2010. – № 1. – С. 78-83.
15. Раскіна О. Не все те Гот, що чорне носить / О. Раскіна, О. Стусенко // Однокласник. – 2011. – № 8. – С. 26-27.
16. Фенфіки : молодіжна субкультура чи початок штурму літературного Евересту? / Г. Чух // Укр. мова та література в сучасній школі. – 2012. – № 10. – С. 42-44.
17. Фесун С. Є. Молодіжні субкультури : за і проти / С. Є. Фесун. Черкаси: Черкаський методичний кабінет установ освіти, 2015. – 240 с.
18. Чомко Н. Світові дуроці : що таке планкінг, боулінг і тіпотінг, хто такі стрікери і фригани? / Н. Чомко // Освіта України. – 2011. – 3 жовт. – С. 14.
19. Шабанов Л. В. Социально-психологические характеристики молодежных субкультур: социальный протест или вынужденная маргинальность / Л. В. Шабанов. – Томск: Томский государственный университет, 2005. – 399 с.
20. Шимановський М. Підліткові субкультури в сучасній Україні / М. Шимановський // Позашкілля. – 2009. – № 4. – Вкладка. – С. 1-28.

ТЕМА 4. Молодіжні субкультури в Україні

1. Особливості формування молодіжних субкультур в Україні.
2. Аналіз основних видів субкультур в Україні та їх вплив на національну культуру.

Основні психологічні поняття теми:

молодіжний рух, інституалізація молодіжного руху, молодіжні субкультури України.

Питання для самоперевірки

1. Які молодіжні субкультури найбільш розповсюджені серед української молоді?
2. Чи мають вплив молодіжні субкультури на національну культуру країни?
3. Поясніть, чи існує ризик тотальної «субкультуризації» молоді?

Рекомендована література

1. Барабаш В. Інституалізація молодіжного руху в Україні / В. Барабаш // Політ. менеджмент. – 2004. – №3. – С. 98-111.
2. Бусел Ю. Характеристика деяких українських молодіжних субкультур: хакери / Юлія Бусел // Соціальний педагог. – 2010. – № 10. – С. 54-63.
3. Кіріна С. Принцеси ХХІ століття : [про найромантичнішу та наймолодшу іміджеву молодіжну субкультуру серед дівчат – ваніль (ванільки)] / С. Кіріна // Голос України. – Київ, 2013. – №93/22 трав. – С. 9.

4. Кудренко Б. В. Сутність та механізми інституалізації молодіжних громадських організацій в Україні / Б. В. Кудренко // Економіка та держава. – 2011. – № 7. – С. 118-121.
5. Кухар В. Молодіжні неформальні рухи в Україні (кінець ХХ - початок ХХІ століття) / В. Кухар // Українознавство: науковий журнал. – Київ, 2011. – №2. – С. 276-280.
6. Кухар В. Субкультура готів в Україні та її основні світоглядні цінності / В. Кухар // Українознавство: науковий журнал. – Київ, 2012. – №2. – С. 123-127.
7. Кухар В. Субкультура панків: становлення і розвиток у світовому та українознавчому вимірах / В. Кухар // Українознавство: науковий журнал. – Київ, 2012. – №3. – С. 108-112.
8. Кухар В. Явище субкультури хіпі в світі і на українських теренах / В. Кухар // Українознавство: науковий журнал. – Київ, 2012. – №4. – С. 135-141.
9. Кухар В. Неформальні субкультури в інформаційному просторі світової мережі Інтернет / В. Кухар // Українознавство: науковий журнал. – Київ, 2013. – №3/4. – С. 87-92.
10. Осадчий І. Підліткові субкультури в Україні / І. Осадчий, Л. Некраш // Соціальний педагог. – 2010 – № 6. – С. 20-22.
11. Хуснутдінов О. «Парасолькова» модель молодіжного руху / О. Хуснутдінов // Урядовий кур'єр. – 2006. – 4 квітня. – С. 5.
12. Чернецький О. С. Структуризація молодіжних об'єднань України // Молодь. Політика. Влада : моногр. дослідж. / О. С. Чернецький, Я. Б. Ярош. – Луцьк: Волин. обл. друк., 2006. – С. 75-112.
13. Чернецький О. С. Розвиток молодіжного руху в Україні на сучасному етапі // Молодь. Політика. Влада : моногр. дослідж. / О. С. Чернецький, Я. Б. Ярош. – Луцьк: Волин. обл. друк., 2006. – С. 113-130.
14. Щербина О. Субкультурні риси геймерських онлайн-спільнот / О. Щербина // Соціальна психологія: український науковий журнал. – Київ, 2012. – №3. – С. 172-178.
15. Яришева Н. Любить їх такими, які вони є! Молодіжні неформальні об'єднання / Н. Яришева, Т. Морозова // Соціальний педагог. – 2011. – № 5. – С. 49-52.

ЗАВДАННЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Розкрийте зміст понять: «культура», «молодіжна субкультура», «контркультура»; «молодіжна субкультура», «культура для молоді»; «молодість», «юність», «отроцтво».
2. Дайте відповідь: у чому полягають особливості створення образів соціальних груп (молоді, людей похилого віку та ін.) в передачах ЗМІ. Зверніть увагу на процеси стереотипізації та кризи особистісної й соціальної ідентичності.
3. Підготуйте міні-проект (презентацію) на тему «Позитивні та негативні аспекти створення молодіжних субкультур».
4. Складіть словник ознак (з їх поясненням) для експертної оцінки ефективності телевізійних програм, які містять новини для молоді про сучасні молодіжні субкультури.
5. Доберіть тези та символічні малюнки (або художні ілюстрації) до кожної теми спецкурсу «Психологія молодіжних субкультур»
6. Напишіть психологічне есе на тему «Молодіжні субкультури 22 ст.».
7. Проаналізуйте самостійно підібрані наукові джерела з проблеми розвитку молодіжних субкультур в Україні (у теперішній час) та підготуйте тематичну доповідь (на 3-5 сторінок).
8. Підготуйте звіт про самостійно проведене психологічне дослідження особистості представників різних молодіжних субкультур (з урахуванням статі досліджуваних; не менше трьох осіб, які належать до різних молодіжних субкультур).
9. Презентуйте індивідуальний словник мови (сленгу) певної молодіжної субкультури.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ

1. Поняття «субкультура» на перетині різних дисциплін.
2. Історія формування поняття «молодь».
3. Ф. Тенбрук та К. Манхейм про молодіжну субкультуру.
4. Біологізаторські концепції молодіжної субкультури.
5. Л. Розенмайер та Г. Грizei про молодіжну субкультуру як соціокультурний феномен.
6. Проблема методів дослідження молодіжної субкультури.
7. Феномен «соціального дитинства».
8. Молодіжна субкультура як опозиція масовій культурі (на прикладі 60-х рр. ХХ ст.).
9. Проблема розуміння контркультури у вченні Г. Маркузе і Е. Фромма.
10. Теорія контркультурної революції Ч. Рейча.
11. «Метафізика» контркультури Т. Рожака.
12. Симбіоз контркультури та молодіжної культури (на прикладі Студентської революції у США 60-х рр.).
13. Неформальні молодіжні об'єднання та peer group.
14. Основні функції молодіжної субкультури.
15. Молодіжна субкультура та «групи ризику».
16. Різноманітні типології молодіжної субкультури.
17. Лінійні та циклічні моделі молодіжної субкультури.
18. Молодіжна субкультура та культура наркотиків.
19. Основні концепції наркофілософії та наркорелігії.
20. Концепція наркорелігії та наркокультури Т. Лірі.
21. Основні принципи філософії К. Кейсі.
22. «Психоделічна революція» та молодіжна субкультура.
23. Наркокультура у сучасному суспільстві.
24. Молодіжна субкультура та релігійні культури.
25. Сучасні молодіжні субкультури в Україні.

ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ (ТЕСТИ, ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАДАЧІ)

Контрольна робота 1

1. Молодіжна субкультура – це:

- а) культура, створена старшим поколінням для молоді, розрахована на її масове розповсюдження;
- б) культура, яку молоді створюють для себе, тобто для власної групи і не розрахована на масове розповсюдження;
- в) культура, створена молодими для старшого покоління, і не розрахована на її всезагальне розповсюдження;
- г) культура, яку молоді створюють для усього суспільства, а тому розрахована на її масове розповсюдження;
- д) культура, створена молодими для підростаючого покоління, тобто для підлітків, і не розрахована на її масове розповсюдження.

2. В якій країні вперше проявив себе феномен молодіжної субкультури?

- а) у Росії;
- б) у США;
- в) у Німеччині;
- г) у Франції;
- д) в Японії.

3. Як називається «особлива сфера культури, суверенне цілісне утворення всередині пануючої культури, що відрізняється власними цінностями, звичаями, нормами»?

- а) матеріальна культура;
- б) духовна культура;
- в) професійна культура;
- г) контркультура;
- д) субкультура.

4. Що є головним для субкультурної молоді?

- а) спілкування;
- б) система уявлень, яку поділяють всі представники субкультури;
- в) спільний стиль життя і, можливо, діяльності;
- г) побут тусовки;
- д) все перераховане вище.

5. «Покоління X» – це покоління ... років ХХ століття:

- а) 50-х рр.;
- б) 60-х рр.;
- в) 70-х рр.;
- г) 80-х рр.;
- д) 90-х рр.

6. У моделі Ч. Рейча головним завданням морального вдосконалення є:

- а) духовний розвиток людини;
- б) поява нового світосприйняття;
- в) сексуальна розкутість;
- г) дотримання норм;
- д) усе перераховане вище.

7. Хто з вчених сформулював тезу, згідно з якою витoki конфлікту поколінь слід шукати ще в доісторичному минулому людства, коли було започатковано протистояння у сексуальній царині?

- а) К. Манхейм;
- б) Е. Фромм;
- в) З. Фрейд;
- г) Г. Маркузе;
- д) Ч. Рейч.

8. Хто з теоретиків контркультури стверджував, що перша і основна заповідь контркультури, – боротьба проти технократії?

- а) Г. Маркузе;
- б) Ч. Рейч;
- в) Т. Рожак;
- г) Р. Хайнлайн;
- д) К. Кеністон.

9. Для якого соціокультурного феномену («професійна культура»; «конфесійна культура»; «субкультура»; «контркультура») характерні наступні риси:

- а) специфічний стиль життя та поведінки;
- б) наявність своєрідних норм та цінностей;
- в) наявність зовнішньої атрибутики;
- г) наявність більш або менш явного центру, який генерує ідеї.

10. Крах контркультурного експерименту мав місце в ... роках ХХ століття:

- а) 50-х рр.;
- б) 60-х рр.;
- в) 70-х рр.;
- г) 80-х рр.;
- д) 90-х рр.

Контрольна робота 2

Охарактеризуйте зазначені нижче молодіжні субкультури за наступною соціально-психологічною схемою:

I. *Специфіка стилю життя та поведінки* цієї молодіжної субкультури полягає у ...

II. Виникла молодіжна субкультура в ... (*час та місце виникнення*)

III. *Характерні риси зовнішнього вигляду* представників цієї молодіжної субкультури...

IV. *Зовнішньою атрибутикою*, яка має для молодіжної субкультури символічне значення, є ...

V. *Світогляд* представників цієї молодіжної субкультури характеризується ...

VI. Основними *цінностями* молодіжної субкультури є ...

VII. *Мова (сленг)* молодіжної субкультури включає в себе ...

Перелік молодіжних субкультур:

1) готи; 2) хіпі; 3) емо; 4) растамани; 5) панки; 6) скінхеди; 7) хіп-хопери; 8) гопники; 9) рейв; 10) фурі; 11) металісти; 12) байкери; 13) геймери; 14) анімешники; 15) фріки; 16) ролери; 17) ванільки; 18) альтернативники; 19) гламур; 20) мажори.

Контрольна робота 3

1. У дослідженнях молодіжних субкультур використовуються поняття «peer group» та «неформальні молодіжні об'єднання». В чому різниця між цими двома поняттями?
2. В. Тернер у роботі «Символ і ритуал» описав динаміку особистості у трьох фазах: розподіл, межа (поріг), відтворення. Яка з цих фаз відповідає періоду перебування молоді людини у молодіжній субкультурі?
3. У межах певної молодіжної субкультури створюються норми та символи, які в подальшому мають значення для базової культури суспільства, – вони входять в неї або відмирають разом з певною молодіжною субкультурою. Від яких факторів це буде залежати?
4. Ідея про корисний вплив вживання молоддю психоделіків уособлена в явищі:
 - а) наркофілософії;
 - б) наркорелігії;
 - в) нарковчення.
5. Зазначте субкультури, в яких обов'язковим є вживання наркотиків:
 - а) рейв;
 - б) хіпі;
 - в) растамани.
6. Основними напрямками молодіжного сектантства є:
 - а) західний, південний;
 - б) східний, неохристиянський;
 - в) кришнаїтський, сайєнтологічний.

7. Основними рисами молодіжних субкультур в Україні є:

- а) можливість самореалізації;
- б) розважально-рекреативна спрямованість;
- в) відхід від національної культури.

8. Проект «Анімешна субкультура» був розроблений у:

- а) Львові;
- б) Хмельницькому;
- в) Києві.

9. Поява японських молодіжних субкультур була пов'язана з:

- а) популяризацією японських традицій;
- б) вестернізацією японського суспільства;
- в) прагненням привернути увагу іноземців до національної культури.

10. Основними сучасними молодіжними субкультурами в Японії вважаються:

- а) Visual kei; Фрутс;
- б) дате; босодзоку;
- в) гяру; когяру.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

(ЗАЛІК)

1. Субкультура як наукове та соціально-філософське поняття.
2. Сутнісні характеристики поняття «субкультура».
3. Історія формування поняття «молодь».
4. Теорія peer group (групи рівних).
5. Біологізаторські концепції молодіжної субкультури.
6. Психоаналіз про специфіку молодіжної субкультури.
7. Соціологічні концепції молодіжної субкультури.
8. Феноменологічне трактування молодіжної субкультури.
9. Структуралізм щодо молодіжної субкультури.
10. Постмодерністське трактування молодіжної субкультури.
11. Особливості сучасного підходу до дослідження проблематики молодіжної субкультури.
12. Проблема методів дослідження молодіжної субкультури.
13. Молодіжна субкультура як опозиція масовій культурі.
14. Співвідношення понять «молодіжна субкультура» та «культура для молодих».
15. Класичне та некласичне трактування контркультури.
16. Роль науки та техніки у розвитку контркультури.
17. Основні концепції контркультури.
18. Контркультура та наркофілософія.
19. Симбіоз контркультури та молодіжної культури.
20. Контркультура та молодіжна субкультура: спільне та відмінне.
21. Неформальні молодіжні об'єднання.

22. Основні функції молодіжної субкультури.
23. Молодіжна субкультура та «групи ризику».
24. Різноманітні типології молодіжної субкультури.
25. Зовнішні форми поведінки та символіка окремих молодіжних субкультур (готи, альтернативники, емо, аніме, гопники, геймери, фріки, мажори та ін.).
26. Лінійні та циклічні моделі молодіжної субкультури.
27. Молодіжна субкультура та культура наркотиків.
28. Основні концепції наркофілософії та наркорелігії.
29. «Психоделічна революція» та молодіжна субкультура.
30. Молодіжна субкультура та релігійні культи.
31. Релігійні культи та контркультура.
32. Західне та східне спрямування молодіжних релігійних культів.
33. Особливості генезису молодіжної культури в Україні.

ГЛОСАРИЙ

Андеграунд – (від англ. «underground» – під землею), андеграундна культура – сукупність творчих напрямків у мистецтві (музиці, літературі, кіно, образотворчому мистецтві та ін.), протиставлених масовій культурі; види мистецтва, що не підтримують класичного шляху, не мають свідомо обраної комерційної спрямованості.

Андеграунд молодіжний (за А. Файном) – сукупність молодіжних неформальних об'єднань.

Арт-субкультури – молодіжні субкультури, що походять від захоплень певним видом мистецтва або хобі.

Брейк-данс – вуличні танці, що імітують рух роботів та містять елементи акробатики.

Буккроссінг (з англ. «bookcrossing» – «книгообіг») – хобі та суспільний рух, що діє за принципом соціальних мереж, близький до флешмобу; це – захоплива книжкова гра та спілкування засобом обміну книг.

Бейс-джам-пінг – екстремальний вид спорту, в якому використовується спеціальний парашут для стрибків з фіксованих об'єктів.

Бекпекери – прихильники особливого виду подорожей; головний принцип – свобода перебування на територіях та максимум вражень.

Екологісти («зелені») – субкультура захисників оточуючого середовища.

«Епіцентр» – гра для молодіжного проведення вільного часу.

Ескапізм – втеча від дійсності, втрата реальності.

Індустріальні (урбаністичні) субкультури – сучасні молодіжні субкультури, що склалися під впливом дадаїзму, і ґрунтуються на переконанні у важливій ролі міста, промислового та технічного середовища у житті людини.

Індустріальний туризм (промисловий туризм; урбан-туризм) – це дослідження туристами територій, будівель та інженерних споруд виробничого або спеціального призначення, а також будь-яких занедбаних споруд з метою отримання психологічного, естетичного або дослідницького задоволення.

Інтерактивні субкультури – субкультури, які сформувалися під впливом інтернет-ресурсів та комп'ютерних технологій.

Комп'ютерна адикція – психологічна залежність від комп'ютерних ігор.

Контркультура – напрям розвитку культури, який активно протистоїть «офіційній» традиційній культурі, будь-які форми девіантної поведінки.

Культура – сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом існування; історично набутий набір правил, що функціонує всередині соціуму для його збереження та гармонізації.

«Кімнатна культура» (за Л. Омельченко) – феномен перетворення сучасної молодіжної культури на частину загальної споживчої культури. Коли ні молодіжні об'єднання, ні дружні компанії, ні – тим більше – соціальні інститути не дозволяють знайти власну ідентичність, найважливішим для сучасної молоді людини стає наявність захищеного особистого простору, яким виявляється власна кімната і обов'язково з власним комп'ютером.

Маргінальна культура – культура, яка знаходиться на межі різних культурних світів або перебуває в опозиції до культурної спільноти, що є автохтонною на даній території.

Мейнстрим – переважаючий напрямок (тренд) у будь-якій галузі (науковій, культурній тощо), характерний для певного проміжку часу.

Мільо – соціокультурне середовище.

Мімікранти – формування, які намагаються у корисливих цілях імітувати певні молодіжні формування, але при цьому не відносяться до тих об'єднань, під які маскуються.

Молодіжна культура – вікова асиміляція, переробка загальної культури, притаманної суспільству на даному етапі соціального розвитку, це культура певного молодого покоління, але в той же час це і культура певного вікового етапу в житті кожної людини, коли відбувається формування особистості, самовизначення і самореалізація індивіда, які обов'язково містять і культурний аспект.

Молодіжні субкультури – неформальні об'єднання молоді, яким притаманні певні ознаки (слабко виражена внутрішня структура; програма діяльності відсутня; становлять альтернативу державним структурам та ін.).

Молодіжні субкультури романтико-ескапістські – молодіжні субкультури, представники яких прагнуть до краси та творчості, чуттєвого світосприйняття (емо, готи, байкери та ін.).

Молодіжні субкультури гедоністично-розважальні – молодіжні субкультури, спрямовані на культивування відпочинку, розваг та «легкого» життя (ванільки, гламур, мажори, рейвери, геймери та ін.).

Молодіжні субкультури кримінальні – епатажні молодіжні субкультури, зорієнтовані на асоціальний спосіб життя (гопники, скінхеди, сатаністи, хулси).

Молодіжні субкультури анархо-нігілістичні – молодіжні субкультури, які виникли внаслідок бурхливого невдоволення політичними і соціальними подіями (панки, металісти, гранжери, фріки, треш-моделі).

Неформали – соціальна група; загальна назва для представників різних субкультурних молодіжних рухів у СРСР 80-90-х років 20 століття, а також сучасного пострадянського простору.

Неформальний молодіжний рух – система молодіжних субкультур і широкої неорганізованої молодіжної активності в їх взаємозв'язку між собою та з суспільством.

Неформальні об'єднання – неюридичне поняття, яке почало використовуватися у 80-х рр. 20 ст. на противагу «формальним», тобто офіційно визнаним (zareєстрованим) організаціям.

Паркур – спортивна дисципліна, яка включає в себе різні елементи фізкультури та спорту і спрямована на нестандартне подолання перешкод в умовах міста; «хлопчачий екстрим».

Пермісивність (від англ. «permission», тобто «дозвіл») – терпимість щодо проявів молодіжної поведінки, широкого спектру наявності молодіжних субкультур.

Поєр (пойстер, «вогняна людина») – людина, яка крутить пої та / або інші вогняні реквізити.

Поїнг – захоплення молодих людей крутінням м'ячів та інших предметів на ланцюгу, мотузці.

Представники молодіжних субкультур (за Д. Парфенюк) – молоді люди віком від 14 до 22 років зі специфічною соціально-психологічною спрямованістю, яка визначається соціально-психологічними якостями, характеристиками мотиваційної сфери.

Рейв-культура – масова нічна дискотека з виступом ді-джеїв.

«Реставратори» – російське інтелектуальне неформальне молодіжне об'єднання, яке займається відновленням та вивченням пам'ятників старовини.

Руфінг (руферство) – дослідження дахів будівель, тяжіння до спостережень з висоти пташиного польоту; прогулянки по дахах.

Скаутський рух – всесвітній юнацький рух, зорієнтований на фізичний, розумовий та духовний розвиток молодих людей.

Сленг – міський соціолект, який виник із аргі різних замкнених соціальних груп (правопорушників, крамарів, ремісників, в'язнів, бурсаків-учнів, вояків, інтернет-спільноти) як емоційно забарвлена лексика низького й фамільярного стилю, поширена серед соціальних низів і певних вікових груп (ремісничої, шкільної молоді) міст.

Соціально-психологічна спрямованість молодіжної субкультури (за Д. Парфенюк) – комплексне утворення, що включає інтелектуальні, емоційні, комунікативні якості, потреби, цілі, інтереси, настанови, ціннісні орієнтації, які визначають вибір молодими людьми певної субкультури.

Субкультура – це певний стиль, спосіб життя і мислення окремих соціальних груп всередині суспільства.

Тінейджери – (від англ. «teen-ager», «teen»_надцять як складова частина числівників + «age» – «вік») підліток, юнак або дівчина у віці від 13 до 20 років.

Толерантність – терпимість.

Трейсер – людина, яка займається паркурком.

Фендом – неформальне (як правило) субкультурне співтовариство, учасники якого об'єднані єдиним інтересом, пов'язаним із творами мистецтва – пристрастю до певного фільму, книги, серіалу тощо.

Фрирайд (від англ. «free ride» – «вільно їздити») – швидкісна позадорожня гонитва на велосипедах.

Хіпстери (від англ. «hipster», англ. «to be hip» – «бути у темі») – сучасна молодіжна субкультура, яка об'єднує тих, хто захоплюється зарубіжною культурою та мистецтвом, модою, альтернативною музикою, артхаусом.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Башкатов И. П. Психология неформальных молодежно-подростковых групп / И. П. Башкатов. – М.: Информпечать, 2000. – 335 с.
2. Вудмаска Т. М. Молодіжні субкультури: методико-бібліографічний матеріал / Т. М. Вудмаска, Л. С. Горай. – Черкаси: Черкаський методичний кабінет установ освіти, 2015. – 21 с.
3. Косарецкая С. В. О неформальных объединениях молодежи / С. В. Косарецкая, Н. Ю. Синягина. – М.: Владос, 2004. – 159 с.
4. Левикова С. И. Молодежная субкультура: Учебное пособие / С. И. Левикова. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 608 с.
5. Омельченко Е. Молодёжные культуры и субкультуры / Е. Омельченко / Ин-т социологии РАН, Ульян. гос. ун-т. Н.-И. центр «Регион». – М.: Ин-т социологии РАН, 2000. – 262 с.
6. Фесун С. Є. Молодіжні субкультури : за і проти / С. Є. Фесун. Черкаси: Черкаський методичний кабінет установ освіти, 2015. – 240 с.
7. Шабанов Л. В. Социально-психологические характеристики молодежных субкультур: социальный протест или вынужденная маргинальность / Л. В. Шабанов. – Томск: Томский государственный университет, 2005. – 399 с.
8. Щепанская Т. Б. Символика молодежной субкультуры: опыт этнографического исследования системы: 1986-1989 гг. / Т. Б. Щепанская. – СПб.: Наука, 1993. – 341 с.

Додаткова література

1. Багдасарьян Н. Г. Культурология: Учебник для студ. техн. вузов / колл. авт.; под ред. Н.Г. Багдасарьян. 3-е изд., испр. и доп. – М.: Высш. школа, 2001. – 511 с.
2. Бессарабова И. С. Молодежные субкультуры за рубежом : учебно-методич. пособие для студ. высш. учеб. завед. / И. С. Бессарабова, Е. А. Глебова, Н. Е. Воробьев. – Волгоград: Изд-во Волгоградского филиала ФГБОУ ВПО РАНХиГС, 2012. – 192 с.
3. Бусел Ю. Молодіжні субкультури в Україні / Ю. Бусел // Психолог. – 2009. – № 31-32. – С. 3-16.
4. Бусел Ю. Сучасні молодіжні субкультури: пофігізм чи протест / Ю. Бусел. – К. : Шкільний світ, 2010. – 96с.
5. Веленко А. Діти й сучасний світ субкультур : робота психолога з батьками / А. Веленко // Психолог. – 2009. – № 18. – С. 23-26.
6. Вертипорох Н. К. Цикл уроків за темою «Життя молоді. Молодіжна культура» / Н. К. Вертипорох, Л. М. Лук'яченко // Англ. мова та л-ра. – 2012. – № 16-18. – С. 51-70.
7. Готи: страшне, сумне і невеселе: підліткова субкультура // Безпека життєдіяльності. – 2013. – № 6. – С. 33-34.
8. Журавлева Н. А. Психология социальных изменений. Ценностный поход / Н. А. Журавлева. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2013. – 524 с.
9. Журавська Г. Чорно-рожевий світ емо / Г. Журавська // Онокласник. – 2009. – № 5. – С. 26-28.
10. Завацька Л. М. Особливості детермінантного впливу молодіжної субкультури на соціалізацію учнівської молоді / Л. М. Завацька // Практ. психологія та соц. робота. – 2009. – №6. – С. 62-64.
11. Заглада Л. Неформали: бунтівники і «непротивленці» / Л. Заглада // Освіта України. – 2013. – 15 квіт. – С. 8-9.
12. Заглада Л. Неформали: діти чорного жаху / Л. Заглада // Освіта України. – 2013. – 1 квіт. – С. 8.

13. Карафелов А. М. Неформальные молодежные объединения СССР в 80-е – нач. 90-х гг. XX в.: историческое исследование (на материалах г. Москвы) : автореф. дис. ... канд. ист. наук / А. М. Карафелов. – М., 2008. – 27 с.
14. Клеп И. П. Социально-психологические особенности агрессивного поведения молодежи неформальных объединений : автореф. дис. ... канд. психол. наук / И. П. Клеп. – М., 2010. – 23 с.
15. Косарецкая С. В. Неформальные объединения молодежи : профилактика асоциального поведения : [учебно-методическое пособие] / С. В. Косарецкая, С. Г. Косарецкий, Н. Ю. Синягина. – Санкт-Петербург: КАРО, 2006 – 387 с.
16. Кузнецова О. Е. Организационные субкультуры формальных групп как фактор межгрупповых отношений в организации : автореф. дис. ... канд. психол. наук / О. Е. Кузнецова. – М., 2009. – 28 с.
17. Кулік, В. Молодіжні субкультури як основна форма неформальної ініціативи в молодіжному середовищі / В. Кулік, Т. Голобуцька, О. Голобуцький // Молода Україна:сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива. – К., 2000. – С. 336-342.
18. Куценко М. Готи – племена, меланхоліки, вампіри : стилістичний лікнеп / М. Куценко // Однокласник. – 2009. – № 8. – С. 22-23.
19. Латышева Т. В. Молодежные субкультуры: основания типологизации : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Т. В. Латышева. – М., 2010. – 24 с.
20. Латышева Т. В. Феномен готической субкультуры: содержание, черты и восприятие студенческой молодёжью / Т. В. Латышева // Вестник РГТУ. Серия «Философия. Социология». – М.: РГТУ. – 2010. – №3(46). – С. 190 – 207.
21. Латышева Т. В. Феномен молодёжной субкультуры: сущность, типы / Т. В. Латышева // Социологические исследования. – 2010. – № 6. – С. 93-101.
22. Літераті Т. «Ми – не стадо», або для чого молоді величезна кількість нових субкультур / Т. Літераті // Ужгород. – 2009. – № 25. – С. 5, 7. : фото.

23. Лічковах В. А. Молодіжна субкультура як соціокультурний та естетичний феномен / В. А. Лічковах // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: психологічні науки: Зб. наук. праць: у 2-х т. – Чернігів: ЧДПУ, 2009. – Вип. 74. – Том 2. – С. 11-14.
24. Логвинов И. Н. Ценностные ориентации представителей современных молодежных субкультур досуговой и учебно-профессиональной направленности / И. Н. Логвинов, М. И. Логвинова, Т. И. Логвинова // Научно-методический электронный журнал Концепт. – 2014. – Т. 20. – С. 2 666-2 670.
25. Любенко В. Молодіжні субкультури : сценарій діалогу-огляду / В. Любенко // Бібліосвіт. – 2009. – № 1. – С. 53-67.
26. Марцинковская Т. Д. Субкультура в транзитивном обществе / Т. Д. Марцинковская // Вопросы психологии. – 2013. – №4. – С. 57-69.
27. Мекенченко Т. Урок по теме "Молодежные субкультуры" с элементами метода проектов / Т. Мекенченко // Англ. мова та література. – 2010. – №26(вересень). – С. 2-5.
28. Михайленко, О. В. Молодіжні субкультури : [хіпі, репери, готи, фрики та інші] / О. В. Михайленко, Р. О. Севрук // Біологія (наук.-метод. журн.). – 2013. – №8. – Вкладка. С. 9-16.
29. Молодіжна субкультура – складова розвитку підлітка : матеріали до бесід з учнями // Позакласний час. – 2009. – № 19-20. – С. 123-132.
30. Молодіжні субкультури // Почат. навчання та виховання. – 2013. – №8. – Вкладка. - С. 9-16.
31. Молодіжні субкультури // Історія та правознавство. – 2013. – № 8. – С. 16-9 – 16-16. : фото.
32. Ніколіна Ю. Субкультури в Інтернеті : 10-й клас / Ю. Ніколіна // Інформатика. – 2014. – №6 (берез.). – С. 13-22.
33. Ніколіна Ю. Субкультури в інтернеті / Ю. Ніколіна // Соц. педагог. – 2014. – №1 (січ.). – С. 44-56.
34. Омельченко Е. Л. Молодежь: Открытый вопрос / Е. Л. Омельченко. – Ульяновск: Изд-во «Симбирская книга», 2004. – 262 с.

35. Омельченко Е. Смерть молодежной культуры и рождение стиля "молодежный" / Е. Л. Омельченко // Отечественные записки. – 2006. – № 30 (3). – С. 173-174.
36. Осадчая Г. И. Стиль жизни молодых горожан / Г. И. Осадчая // Социс. – 2002. – № 10. – С. 88-94.
37. Парфенюк Д. А. Социально-психологическая направленность представителей молодежных субкультур: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Д. А. Парфенюк. – М., 2011. – 24 с.
38. Поріцька О. Традиційне та модерне в культурних цінностях молоді урбанізованого середовища України : молодіжні субкультури : (за матеріалами інтернет-ресурсів) / О. Поріцька // Нар. творчість та етнографія. – 2010. – № 1. – С. 78-83.
39. Прудіос О. Сказати сірій масі : «Я – особистість» : молодіжні субкультури / О. Прудіос // Шкільний світ. – 2011. – № 7. – С. 14-19.
40. Радзієвський В. Молодіжні субкультури України: невідкладні проблеми розвитку / В. Радзієвський // Історія в школі. – 2016. – № 4. – С. 27-32.
41. Радзієвський В. Якою має бути "українська" Україна, або Провідні субкультури і суспільство (історико-культурологічний нарис) / В. Радзієвський // Історія в школі. – 2016. – № 1. – С. 32-39.
42. Раскіна О. Не все те Гот, що чорне носить / О. Раскіна, О. Стусенко // Однокласник. – 2011. – № 8. – С. 26-27.
43. Сергеев С. А. К вопросу о классификации и некоторых особенностях молодежных субкультур России / С. А. Сергеев // Социальное знание : формации и интерпретации (материалы международной научной конференции). – Казань, 1996. – С. 43-50.
44. Сідельник А. Субкультури чи субпродукти / А. Сідельник // Український тиждень. – 2010. – №30. – С. 52-57.
45. Словарь: Неформалы от А до Я / под общ. ред. проф. Г. А. Луке. – Самара, 2008. – 74 с.
46. Слющинський Б. Глобалізація та субкультури. Теоретичні засади соціологічного аналізу / Б. Слющинський // Віче. – 2008. – №24. – С. 15-17.

47. Старичкова О. И. Динамика ценностей и образа Я представителей субкультуры : На примере клубов самодеятельной песни – КСП : дис. ... канд. психол. наук / О. И. Старичкова. – М., 2005. – 160 с.
48. Фенфіки: молодіжна субкультура чи початок штурму літературного Евересту? / Г. Чух // Укр. мова та література в сучасній школі. – 2012. – № 10. – С. 42-44.
49. Чечева А. В. Панк-движение как феномен современной неформальной молодежной субкультуры: (на материалах республики Бурятии) : автореф. дис. ... канд. культурологии / А. В. Чечева. – Улан-Удэ, 2011. – 24 с.
50. Чомко Н. Світові дурощі: що таке планкінг, боулінг і тіпотінг, хто такі стрікери і фригани? / Н. Чомко // Осв. України. – 2011. – 3 жовт. – С. 14.
51. Шимановський М. Субкультури в Україні: штрихи до портрета / М. Шимановський // Шкільний світ. – 2006. – №15 (квітень). – С. 21-23.
52. Шимановський М. Підліткові субкультури в сучасній Україні / М. Шимановський // Позашкілля. – 2009. – № 4. – Вкладка. – С. 1-28.
53. Шнейдер Л. Б. Молодежный экстремизм: сущность, гендерная специфика, противодействие и профилактика / Л. Б. Шнейдер. – М.: Издательство Московского психолого-социального института, 2014. – 196 с.

Інформаційні ресурси

1. Аниме [Электронный ресурс] // Веб-сайт «Субкультуры». – URL: <http://www.sub-culture.ru/anime.php> (дата звернення: 22.12.2018)
2. Вершинин М., Макарова Е. Современные молодежные субкультуры: рэперы [Электронный ресурс] // Информационный ресурсный центр по практической психологии «Пси-фактор» – URL: <http://psyfactor.org/> (дата звернення: 22.12.2018).
3. Левикова С. И. Молодежные субкультуры и объединения [Электронный ресурс] / С. И. Левикова. – URL: http://www.civisbook.ru/files/File/Levikova_Molodezhnie.pdf (дата звернення: 22.12.2018).
4. Личный сайт Сергея Белановского. Субкультура «люберов» [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.sbelan.ru> (дата звернення: 22.12.2018).
5. Логвинов И. Н. Структура ценностных ориентиров молодежной субкультуры «геймеров» / И. Н. Логвинов, С. В. Сарычев, М. И. Логвинова, Т. И. Логвинова // Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета. – 2013. – № 3 (27). – URL: <http://scientific-notes.ru/pdf/031-030.pdf> (дата звернення: 22.12.2018).
6. Логвинова М. И. Молодёжные субкультуры: психологические аспекты [Электронный ресурс] / М. И. Логвинова, Т. И. Логвинова // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 17. – С. 569–573. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/46289.htm>. (дата звернення: 22.12.2018).
7. Сайт настоящих готтов [Электронный ресурс]. – URL: <http://gothsgoths.narod.ru/index2.html> (дата звернення: 22.12.2018).
8. Самые распространенные субкультуры мира [Электронный ресурс]. – URL: <http://rockday.my1.ru/> (дата звернення: 22.12.2018).
9. Современные субкультуры [Электронный ресурс] // Веб-сайт «Субкультуры». – URL: <http://www.pobegporusski.ru> (дата звернення: 22.12.2018).

10. Субкультуры, или Кто во что горазд [Электронный ресурс] // Веб-сайт «Субкультуры». – URL: <http://www.sub-culture.ru> (дата звернения: 22.12.2018).
11. Субкультуры: список субкультур [Электронный ресурс] – URL: http://soccer-game1.blogspot.com/p/blog-page_6926.html (дата звернения: 22.12.2018).
12. Треш модели [Электронный ресурс] // Веб-сайт «Субкультуры». – URL: <https://sites.google.com/site/molodeznyesubkultury66613/home/tres-modeli> (дата звернения: 22.12.2018).
13. Фрики [Электронный ресурс] // Веб-сайт Молодежное движение «Сила Молодых Европа». – URL: <http://molodej.org/friki/> (дата звернения: 22.12.2018).
14. Хакеры: ценности и традиции [Электронный ресурс] // Журнал «Хакер». – URL: <https://haker.ru/2006/08/21/33439/> (дата звернения: 22.12.2018).
15. Яппи: история субкультуры [Электронный ресурс] // Веб-сайт «Конструктор успеха». – URL: <https://constructorus.ru/istorii-uspeha/yappi.html> (дата звернения: 22.12.2018).

МОЛОДІЖНІ СУБКУЛЬТУРИ

- Аніме* З усіх існуючих, сучасних молодіжних субкультур, ця субкультура є «нешкідливою», що не несе ніякої небезпеки, як для суспільства, так і для своїх послідовників. Серед позитивних якостей – фанатичне вивчення японської культури в цілому.
- Ванільки* Більшу частину часу вони проводять тільки в двох місцях: на вулиці, роблячи нові кадри і в соціальних мережах (наприклад, Instagram, Facebook) – саме там відбувається обмін фотографіями, і як наслідок, душевними переживаннями.
- Геймери* Не відрізняються, на відміну від інших субкультур, якимось ідейними стандартами, як кіберготи і не утискають тих, хто відрізняється від них, як це роблять скінхеди. Все, що їх об'єднує, – це якась гра або ігровий жанр.
- Гламур* Вони живуть від вечірки до вечірки, і в їхньому житті немає місця сльозам і суму. У вільний від тусовки час ці люди займаються собою: відвідують салони краси, спа-центри, іноді йогу або фітнес-центри.
- Гопники* Улюблена їжа – насіння і пиво. Вживаються ці «ласощі» сидячи навпочіпки. Сленг своєрідний і рясніє словами-паразитами, а також запозиченнями з в'язницько-злочинського жаргону. Звичка сидіти навпочіпки, до речі, також запозичена з кримінального середовища. Також не нехтують «міцним слівцем», вживаючи лайку скрізь і всюди.

- Готи** Макіяж можуть використовувати як жінки, так і чоловіки. Він не є повсякденним атрибутом і, як правило, наноситься перед відвідуванням концертів і клубів. Основні елементи макіяжу – біла пудра для обличчя (оскільки вважається, що обличчя має бути дуже блідим і худим), темна підводка навколо очей і чорна або червона губна помада. Додаткові аксесуари можуть включати татуювання, контактні лінзи (переважно червоні, зелені і жовті) і накладні ікла (в основному, у прихильників «вампірського» стилю), але вони не є обов'язковими.
- Гранжери** Основними рисами стилю стали – навмисна неохайність, похмуре, фаталістичне сприйняття життя, і неймовірно потужна емоційність.
- Графітери** Часто мають проблеми з місцевою владою, тому що вони інколи «бомбардують» місця та будівлі, зовсім не призначені для цього. Але існують місця, в яких «бомбардування» дозволяється і не карається законом. Це спеціальні стіни, закинуті будівлі.
- Емо** Цю субкультуру сторонні сприймають занадто негативно, бо вважають, що вони мають схильність до суїцидів. Проте, мало хто має поняття про їхні моральні ідеали і цінності. Хоча, насправді, вони борються проти наркоманії, алкоголізму, безладних статевих зв'язків, загалом пропагують здоровий спосіб життя.
- Кіберготи** Серед представників цієї субкультури поширена думка про прийдешнє темне майбутнє, в якому технології відіграватимуть значущу роль у житті людини.
- Мажори** Представника цієї субкультури можна розпізнати за такими ознаками, як модний одяг, дорогі аксесуари. Мажори схилені на марках, брэндах, тому що це підкреслює їхній статус, їхню перевагу над іншими: "У мене вже є, а у тебе – ні!".

- Нью-ейдж** Суть субкультури полягає в духовному самовдосконаленні. Тут читають книги, і вважається, що чим вище інтелектуальний і духовний рівень людини, тим вище її статус в рамках даної субкультури.
- Панки** Головне гасло – «Майбутнього немає!». Філософія – філософія «втраченого покоління», вкрай проста: у свинарнику краще і самим бути свинями. Вони остаточно вирішили, що змінити світ на краще не можливо, і тому на житті і кар'єрі був поставлений хрест. Щодо політичних поглядів: вони вважаються анархістами. Звідси їх основний символ – стилізована літера «А».
- Растамани** Виступають за легалізацію марихуани, що відображено в піснях, атрибутиці (в багатьох сувенірних крамничках світу є товари з растаманською символікою), політичних деклараціях (наприклад, участь у щорічному «Конопляному марші»).
- Рейв** Являє собою нескінченні нічні вечірки, на яких виступають найпопулярніші ді-джеї, а з динаміків лунає електронна танцювальна музика. Молоді люди, яким були до душі такі розваги, і стали засновниками цього руху.
- Треш-моделі** Через свій зовнішній вигляд прагнуть розкритикувати модний сьогодні гламурний стиль, створити іронічну і жорстку карикатуру на нього.
- Фріки** Досі послідовники цієї субкультури дотримуються однієї головної ідеї – виділятися серед натовпу оточуючих їх людей. Для цього вони використовують не тільки одяг, але й досить неординарну поведінку.
- Хакери** Основою цієї субкультури став принцип: «Інформація має бути безкоштовною та загальнодоступною».

Хип хоп

Молодіжна культура, яка з'явилася в США в кінці 1970-х в середовищі афроамериканців. Включає в себе 4 основні елементи: діджеїнг, графіті, емсіінг (реп), брейкінг. Також часто 5-им основним елементом вважається знання вулиці.

Яппі

Мають високооплачувану роботу, в одязі надають перевагу діловому стилю, стежать за модою, відвідують фітнес-центри. Основний критерій приналежності до цієї субкультури – успішність.

**Перелік психодіагностичних методик
для дослідження особистості представників молодіжних
субкультур**

№ з/п	Назва методики, автор	Джерело	Спрямованість методики
Дослідження інтелектуальної сфери			
1.	Методика дослідження рівня уваги та самоконтролю (П. Гальперін, С. Кабиліцька)	Психологія зрілості: практикум. – Київ: Главник, 2007.	Визначення рівня уваги та самоконтролю
2.	Методика вивчення гнучкості, конструювання фраз за початковими літерами (Дж. Гілфорд)	Основи психодіагностики /Упоряд.: Л. Терлецька, О. Главник. – К.: Шк. світ, 2006.	Вивчення творчого мислення
3.	Методика вивчення мовних асоціативних здібностей (С. Медник; адаптація Т. Галкіної Л. Алексеєвої)	Основи психодіагностики / Упоряд.: Л. Терлецька, О. Главник. – К.: Шкільний світ, 2006.	Визначення оригінальності, унікальності творчого мислення
Дослідження емоційно-вольової сфери			
1.	Оцінка схильності до ризику (О. Г. Шмельов)	Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології. – К.: Знання, 2000.	Визначення схильності до ризику
2.	Дослідження вольової саморегуляції (А. В. Зверков, Е. В. Ейдман)	Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології. – К.: Знання, 2000.	Визначення рівня розвитку вольової саморегуляції

№ з/п	Назва методики, автор	Джерело	Спрямованість методики
3.	Шкала самооцінки (Ч. Спілбергер, Ю. Ханін)	Психолог. Тести. Роздатковий матеріал / Упоряд. Т. Шаповал, Т. Гончаренко. – 2-ге вид. – К.: Шк. світ, 2007.	Дослідження рівня тривожності.
4.	Дослідження імпульсивності (В. Лосенков)	Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології. – К.: Знання, 2000.	Виявлення рівня імпульсивності
Дослідження мотиваційної сфери			
1.	Методика виявлення мотивації досягнень (Ю. Орлов)	«Психолог». – 2008. – № 27-28.	Виявлення мотивації досягнень
2.	Анкета визначення мотивів навчальної діяльності (Б. Пашнєв)	«Психолог». – 2004. – № 43.	Визначення мотивів навчальної діяльності
3.	Дослідження мотивації «успіху-невдачі» (В. Мельников, Л. Ямпольський)	«Психолог». – 2003. – № 34.	Вивчення рівня індивідуальних особливостей мотивації досягнення успіху і уникнення невдачі
Дослідження міжособистісної сфери			
1.	Методика «Три дерева» (Едда Клессманн)	«Практична психологія та соціальна робота». – 1998. – №8.	Вивчення особливостей сімейних стосунків
2.	Опитувальник на виявлення референтної групи (Т. Рєпіна)	«Психолог». – 2005. – № 23-24.	Виявлення референтної групи в колективі
3.	Методика діагностики міжособистісних відносин («Соціометрія»; Дж. Морено)	«Соціальний педагог» –1999. – № 4.	Визначення соціального статусу учня в колективі

№ з/п	Назва методики, автор	Джерело	Спрямованість методики
4.	Тест «Я і група» (О. Біла)	«Практична психологія та соціальна робота». – 2001. – №6.	Вивчення соціально-психологічного клімату колективу
5.	Q-сортування (В. Стефансон)	Психологія зрілості: практикум. – К.: Главник, 2006.	Дослідження міжособистісних стосунків
Дослідження професійної спрямованості			
1.	Опитувальник схильності до різних типів професій (М. Волков)	Профорієнтаційна робота психолога. – К.: Шкільний світ, 2007.	Визначення схильності до різних типів професій
2.	Диференційно-діагностичний опитувальник інтересів (ДДО; Є. Клімов, модифікація А. Азбель)	Федоров В. Д. Тестодром: Психологічний інструментарій професійного відбору. Хмельницький: ОШПО, 2006.	Виявлення схильності до певного типу професії
3.	Методика «Професійні переваги» (В. Бойко)	Психодіагностика / Упоряд.: Л. Терлецька, О. Главник. – К.: Шкільний світ, 2002.	Визначення професійних переваг
4.	Опитувальник побудови особистісної професійної перспективи (М. Пряжніков)	Психологія спілкування. Посібник для старшокласників. – Тернопіль, 1999.	Визначення узагальненої і цілісної оцінки перспективи професійного і особистісного розвитку

**МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ
ДО СУЧАСНИХ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР**

А Н К Е Т А
«Ставлення до молодіжних субкультур»

Будь ласка, прийміть участь в анкетуванні щодо вивчення сучасних молодіжних субкультур!

Ваша стать _____

Ваш вік _____

Ваша професія _____

1. Молодіжна субкультура, на Вашу думку, – це:

- стиль життя сучасної молоді;
- форма відпочинку;
- пристрасне захоплення;
- група молодих людей, об'єднаних спільними поглядами на життя;
- _____

(власна відповідь)

2. Які сучасні молодіжні субкультури Ви можете назвати?

3. Чи вважаєте ви себе представником певної молодіжної субкультури?

- ні;
- так, у теперішній час я вважаю себе представником такої молодіжної субкультури _____
- раніше я захоплювався такою молодіжною субкультурою як _____

4. Як Ви вважаєте, що обумовлює вступ молоді до певної молодіжної субкультури:

- самореалізація;
- мода;
- статус;
- нудьга;
- особисті проблеми;
- потреба у спілкуванні;
- конфлікти у сім'ї;
- почуття захищеності;

▪ _____

(власна відповідь)

5. Оцініть, будь ласка, явище молодіжної субкультури (МСК) за представленими нижче характеристиками. У таблиці навпроти кожної характеристики зробіть позначку, обравши оцінку від «1» до «5».

№ з/п	Характеристики МСК	Оцінка				
		«1» це НЕ характерно для МСК	«2» скоріше це НЕ характерно для МСК	«3» складно точно оцінити	«4» скоріше це характерно для МСК	«5» це точно характерно для МСК
1.	Особливості атрибутики (тату, прикраси та ін.)					
2.	Спільні цінності та інтереси					
3.	Певна форма проведення дозвілля					
4.	Потреба у творчості, креативності					
5.	Протест проти суспільних норм					
6.	Асоціальна спрямованість					
7.	Девіантна поведінка (відхиляється від норм)					
8.	Адиктивна поведінка (зловживання алкоголем тощо)					

6. Які емоції найбільш чітко відображають Ваше ставлення до молодіжних субкультур?

- байдужість;
- страх;
- інтерес;
- огида;
- заздрощі;
- задоволення;
- обурення;
- _____

(власна відповідь)

7. З яким образом у Вас асоціюється явище молодіжної субкультури? Спробуйте намалювати нижче цей образ.

Оцінка характеру впливу молодіжних субкультур на сучасну молодь України

Оцініть, будь ласка, характер впливу молодіжних субкультур на сучасних хлопців та дівчат за наведеними нижче даними (конструктивний / деструктивний / нейтральний характер впливу). Навпроти кожної молодіжної субкультури зробіть певну позначку у відповідний стовпчик таблиці.

Молодіжні субкультури	Характер впливу			Мені не відома ця субкультура
	конструктивний	деструктивний	нейтральний	
Аніме				
Байкери				
Ванільки				
Геймери				
Гламур				
Гопники				
Готи				
Графітери				
Емо				
Мажори				
Металісти				
Нью-ейдж				
Панки				
Растамани				
Рейв				
Фріки				
Фурі				
Хакери				
Хіп-хоп				

Навчально-методичне видання

ДЕРЕВ'ЯНКО
Світлана Петрівна

ПСИХОЛОГІЯ
МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР

*Навчально-методичні рекомендації
до спецкурсу «Психологія молодіжних субкультур»
для студентів вищих навчальних закладів
спеціальності «Психологія»*

Комп'ютерна верстка
та макетування

О. Клімова